

## Právny režim Arktídy v kontexte relevantných noriem medzinárodného práva verejného

## Legal Arrangement of the Arctic in the Context of Relevant Rules of International Public Law

Juraj Jankuv

**Abstract:** *The aim of this study is to identify existing legal arrangement of the Arctic from the perspective of valid and applicable rules of international public law as well as international organizations and bodies competent in the area of the Arctic, with particular emphasis laid on the legal regime of the Arctic Ocean. Those analyses will lead to formulation of conclusions about the current form of the Arctic legal regime in terms of the norms of international public law and institutional assurance of its application.*

**Key Words:** *International Public Law; Arctic Ocean; Arctic; International Maritime Law; International Environmental Law; Indigenous Peoples; Arctic Council.*

**Abstrakt:** *Cieľom tejto štúdie je identifikovať existujúcu právnu úpravu Arktídy z pohľadu platných a aplikovateľných noriem medzinárodného verejného práva, ako aj medzinárodné organizácie a orgány s pôsobnosťou v priestore Arktídy, s osobitným dôrazom kladeným na právny režim Severného ľadového oceánu. Uvedené analýzy umožnia sformulovať závery o súčasnej podobe právneho režimu Arktídy z hľadiska noriem medzinárodného verejného práva a inštitucionálneho zabezpečenia jeho aplikácie.*

**Kľúčové slová:** *Medzinárodné právo verejné; Severný ľadový oceán; Arktída; medzinárodné morské právo; medzinárodné právo životného prostredia; domorodé národy; Arktická rada.*

### Úvod

Právny režim Arktídy bol, z pohľadu vedy medzinárodného práva, doneďavna zaujímavou, ale nie veľmi aktuálnou otázkou, vzhľadom na skutočnosť, že sa týka takmer večne zaľadnenej oblasti Severného ľadového oceánu, ktorú nebolo možné využívať na iné ako turistické či vedecké účely. Proces klimatických zmien spojený s topením ľadovcov však postupom času vytvára možnosť využívania tejto oblasti i na iné účely. Na

príklad v septembri 2007 sa v dôsledku topenia znížila vrstva ľadu v Severnom ľadovom oceáne na celkovo 4,3 milióna štvorcových kilometrov.<sup>1</sup> Vedci odhadujú, že postupne bude dochádzať k roztápaniu ľadu v Severnom ľadovom oceáne v lete úplne.<sup>2</sup> Podľa niektorých odhadov sa v priestore Severného ľadového oceánu alebo v priľahlých oblastiach pevniny v určitých oblastiach za polárnym kruhom nachádza asi 25 % doteraz neobjavených svetových zdrojov ropy a plynu, ktoré sú sprevádzané bohatými ložiskami diamantov a neželezných kovov. Uvedené údaje si získavajú pozornosť najmä priemyselných krajín v epoche rastúceho energetického „hladu“ a závislosti. Nové vrtné technológie uľahčujú prienik do doposiaľ neprístupných námorných oblastí a ťažba prírodných zdrojov Arktídy v Severnom ľadovom oceáne sa v dôsledku topenia arktického ľadu môže čoskoro stať finančne životaschopnou.<sup>3</sup>

Symbolickým momentom podčiarkujúcim zvýšený záujem medzinárodného spoločenstva o Arktídu bola situácia z 1. augusta 2007, kedy dve ruské mini-ponorky dosiahli morské dno viac ako 4 tisíc metrov pod severným pólom, kde osadili jeden meter vysokú titánovú ruskú vlajku ako dôkaz snáh krajiny nárokovat' si na prírodné zdroje morského dna a v podloží danej oblasti.<sup>4</sup>

Význam Arktídy rastie spolu s rozvojom technológií, ktoré umožňujú prekonávať nepriaznivé prírodné podmienky, a tiež aj v súvislosti s globálnymi klimatickými zmenami, ktoré v blízkej budúcnosti umožnia okrem ekonomického i širšie dopravné využitie severnej polárnej oblasti. Arktída sa tak môže podľa niektorých autorov stať centrom vyspelého sveta (tzv. „Severu“) a Severný ľadový oceán má perspektívu už v polovici 21. storočia prevziať úlohu, akú v 16. až 20. storočí zohrával Atlantik. Zvýšený záujem o Arktídu je podmienený tiež globálnymi hrozbami, akými sú zmena klímy, znečisťovanie životného prostredia, stúpanie hladiny svetového oceána, ohrozenie živočíšnych a rastlinných druhov

<sup>1</sup> Bližšie pozri PROELSS, A. a T. MÜLLER. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2008, Nr. 68, s. 653. ISSN 0044-2348.

<sup>2</sup> Bližšie pozri DUROVÁ, K. Arktída: Vedci predpovedajú úplný kolaps oceánskeho ľadovca v roku 2016. In: *Priatel'ia Zeme – CEPA* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://cepa.priateliazeme.sk/informacie/zo-sveta/934-arktida-vedci-predpovedaju-uplny-kolaps-oceanskeho-advovca-v-roku-2016>.

<sup>3</sup> Bližšie pozri PROELSS, A. a T. MÜLLER. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2008, Nr. 68, s. 653. ISSN 0044-2348.

<sup>4</sup> Bližšie pozri PROELSS, A. a T. MÜLLER. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2008, Nr. 68, s. 651. ISSN 0044-2348.

a iné.<sup>5</sup> Pri potenciálnom aktívnejšom využívaní Arktídy je potrebné zobrať do úvahy, že akékoľvek aktivity v jej priestore môžu mať veľké ekologické dopady a môžu urýchliť proces zmeny klímy. Akýkoľvek aktivítam v priestore Arktídy by teda mali predchádzať odhady možných dopadov na životné prostredie.

Cieľom predloženej štúdie je identifikovať existujúcu právnu úpravu Arktídy z pohľadu platných a aplikovateľných noriem medzinárodného verejného práva, ako aj medzinárodné organizácie a orgány s pôsobnosťou v priestore Arktídy, s osobitným dôrazom kladeným na právny režim Severného ľadového oceánu. Uvedené analýzy umožnia sformulovať závery o súčasnej podobe právneho režimu Arktídy z hľadiska noriem medzinárodného verejného práva a inštitucionálneho zabezpečenia jeho aplikácie. V štúdiu nebude venovaný priestor vnútroštátnym úpravám priľahlých štátov, ktoré inak majú k danej problematike úzky vzťah, vzhľadom na skutočnosť, že analýza týchto úprav presahuje rámec tejto štúdie.

### **Geografická identifikácia, objavovanie Arktídy a historický právny režim Arktídy**

Pojem „Arktída“ pochádza z gréckeho slova „Arktikos“, ktoré znamená vo voľnom preklade „krajina veľkého medveďa“, s odkazom na súhvezdie Veľkej medvedice, ktoré starovekí Gréci pozorovali na severe. Neskôr tento pojem získaval iné významy, až kým sa nestabilizoval na označenie severného polárneho regiónu.<sup>6</sup>

Priestor Arktídy nie je vo vede úplne presne definovaný. Ide najmä o oblasť trvale zaľadneného Severného ľadového oceánu. Podľa geografických a politologických prístupov sú súčasťou Arktídy i priľahlé pevninské územia. Arktídu je možné vymedziť ako oblasť rozprestierajúcu sa na sever od severného polárneho kruhu, teda od 66°33'55" severnej geografickej šírky. V tomto rozhraničení patria k Arktíde časti pevniny a ostrovov, ktoré spadajú do rámca priestoru severne od uvedenej hodnoty severnej geografickej šírky.

---

<sup>5</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politikogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis: Prírodné vedy: Folia geographica* 19. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 94. ISSN 1336-6157.

<sup>6</sup> Bližšie pozri GEORGESCU, I. *Arctic Geopolitics-time for a New Regime*. Nice: Institut Europeen des Hautes Etudes Internationales, 2010, s. 15.

Problémy súvisiace s medzinárodnoprávnym štatútom tohto regiónu sa však týkajú výlučne Severného ľadového oceánu (a ostrovov a súostroví, ktoré v ňom ležia).<sup>7</sup> Severný ľadový oceán (na niektorých mapách označený ako Arktický oceán) je najmenším zo štyroch oceánov na našej planéte. Meria okolo 13 miliónov kilometrov štvorcových. Zaberá teda približne iba 4 % povrchu morí a oceánov. Okrajovými morami Severného ľadového oceánu sú Barentsovo more, Karské more, More Laptevovcov, Východosibírske more, Čukotské more, Beaufortovo more a Grónske more. Na pevninských priestoroch platia vnútroštátne normy štátov, ale aj medzinárodnoprávne normy týkajúce sa ochrany životného prostredia či domorodých národov. Z hľadiska osídlenia dominovalo v tomto priestore do začiatku 20. storočia pôvodné obyvateľstvo, potom sa začala kolonizácia z jednotlivých arktických krajín, ktorá bola najintenzívnejšia v Rusku (Sovietskom zväze), kde boli založené i väčšie sídla mestského typu. V súčasnosti tvorí pôvodné obyvateľstvo menšinu (okolo 10 %) v rámci približne štvormiliónovej arktickej komunity.<sup>8</sup>

Priestor Arktídy bol objavovaný postupne koncom 18. storočia. Prvé výpravy do tejto oblasti vykonali Holanďan W. Barents (1594) a Angličan C. Phipps (1773). Prvými ľuďmi, ktorí dosiahli severný pól, boli Američania Frederick Cook (apríl 1908, nepotvrdený objav) a Robert E. Peary (marec 1909, potvrdený objav). V roku 1992 dosiahla severný pól i slovenská výprava vedená Františkom Kelem. Arktída má špecifický právny režim. V teórii v súvislosti s právnym statusom Arktídy historicky dlho rezonovala a do určitej miery stále rezonuje koncepcia, že priestor Arktídy sa delí na polárne sektory štátov v tvare nepravidelných, tzv. sférických trojuholníkov, ktorých základňa je priľahlá k územiu štátu a vrchol je na severnom póle.<sup>9</sup> K takémuto členeniu malo dôjsť na základe jednostranných právnych nárokov priľahlých štátov. Koncepcia arktických polárnych sektorov by sa mala týkať Ruska, Kanady, Nórska, Dánska a USA. Pri podrobnejšom skúmaní relevantnej literatúry z danej oblasti je však

<sup>7</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis: Prírodné vedy: Folia geographica 19*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 94. ISSN 1336-6157.

<sup>8</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis: Prírodné vedy: Folia geographica 19*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 94. ISSN 1336-6157.

<sup>9</sup> Pozri napríklad KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. dopln. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011, s. 277. ISBN 978-80-8078-414-0.

možné identifikovať informácie, že nárok na polárny sektor si aplikovali v skutočnosti iba dva štáty, a to bývalý Sovietsky zväz (dnes Ruská federácia) a Kanada, pričom ostatné zmienené štáty, naopak, koncepciu polárnych sektorov popierajú.<sup>10</sup> V literatúre sa objavuje i názor, že Kanada a bývalý Sovietsky zväz upustili od svojich nárokov v nadväznosti na protesty ostatných štátov.<sup>11</sup> V ostatnom období sa v praxi uvedených štátov prejavuje tendencia úpravy režimu Severného ľadového oceánu ako kľúčovej časti Arktídy, najmä prostredníctvom aplikácie najnovších noriem medzinárodného morského práva. Podľa existujúcich názorov vedy medzinárodného práva je daný stav spojený so skutočnosťou, že, na rozdiel od Antarktídy, Severný ľadový oceán nepodlieha komplexnému zmluvnému režimu podobnému medzinárodnoprávnemu režimu Antarktídy, ktorý bol vytvorený *Zmluvou o Antarktíde* (1959),<sup>12</sup> podpísanou v roku 1959 v americkom Washingtone. Jedným z dôvodov rozdielov prístupu štátov je skutočnosť, že Antarktída predstavuje pevninu *terra firma*, kde je možné vznášať územné nároky. Sedem štátov tak vo vzťahu k Antarktíde aj historicky urobilo, pričom v dôsledku Zmluvy o Antarktíde svoje územné nároky zmrazili. Vo vzťahu k Arktíde sa v duchu noriem medzinárodného práva verejného postupne presadzuje názor, že ide o morské priestory, ktoré majú právny režim regulovaný normami medzinárodného morského práva. V rámci noriem medzinárodného práva sa historicky presadila obyčajová zásada slobody morí, ktorej základom sa stali názory holandského teoretika Huga Grotia, prezentované v jeho diele *Slobodné more* (latinsky *Mare liberum*) z roku 1608. Táto zásada sa stala obyčajovou zásadou koncom 18. storočia, kedy štáty upustili od svojich nárokov na šíre more, s výnimkou úzkych pásov pobrežných vôd,<sup>13</sup> a neskôr bola kodifikovaná i v zmluvnej podobe. Vzhľadom na názorový posun v oblasti koncepcie sférických trojuholníkov a ratifikáciu najnovšej normy medzinárodného morského práva *Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve* (1982, Jamajský dohovor) zo strany väčšiny štátov sve-

<sup>10</sup> Bližšie pozri HARRIS, D. *Cases and Materials on International Law*. 7<sup>th</sup> ed. London: Sweet & Maxwell, 2010, s. 201. ISBN 978-1-84703-278-2.

<sup>11</sup> Bližšie pozri PROELSS, A. a T. MÜLLER. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2008, Nr. 68, s. 654. ISSN 0044-2348.

<sup>12</sup> Bližšie pozri *The Antarctic Treaty* [1959-12-01]. 402 UNTS 71. K tejto zmluve pristúpila aj Československá socialistická republika a bola jej zmluvnou stranou od mája 1962. Zmluva bola publikovaná Vyhláškou Ministerstva zahraničných vecí č. 76/1962 Zb. Slovenská republika do uvedeného dohovoru sukcedovala.

<sup>13</sup> Bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, K. BLAŠKOVIČ, T. BUCHTA a D. ARBET. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 72. ISBN 978-80-7380-597-5.

ta preto v súčasnosti žiaden štát oblasť Severného ľadového oceánu nepovažuje za súčasť svojho štátneho územia,<sup>14</sup> s výnimkou pobrežných vôd do vzdialenosti 12 morských míľ. V *Deklarácii z Ilulissat* (2008)<sup>15</sup> uvedenú skutočnosť potvrdilo päť kľúčových arktických štátov (USA, Nórsko, Dánsko, Rusko a Kanada), kde deklarovali vôľu uplatňovať v priestore Arktídy medzinárodné morské právo, zmierlivo riešiť spory podľa jeho noriem, viesť o využívaní arktického regiónu bilaterálne rokovania, rešpektovať vedecké výskumy v danej oblasti, klásť osobitný dôraz na ochranu arktického morského prostredia a spolupracovať v priestore Arktídy s medzinárodnými organizáciami aktívnymi v danom priestore – s Medzinárodnou námornou organizáciou, Arktickou radou a Euro-arktickou radou Barentsovho mora. Neskôr tento prístup dané štáty potvrdili aj v *Deklarácii z Tromsø* (2009) a v *Deklarácii z Nuuku* (2011).<sup>16</sup>

Na druhej strane, podľa Jamajského dohovoru si štáty môžu nárokovat' na výlučnú ekonomickú zónu do vzdialenosti 200 morských míľ a na prilahlý kontinentálny šelf vo vzdialenosti 200 až 350 morských míľ. V nadväznosti na uvedené nároky medzi prilahlými štátmi existovali či existujú viaceré spory. Kanada sa napríklad sporí či sporila s Dánskom a Ruskom o symbolický stredobod Arktídy – severný pól, s Dánskom o Hansov ostrov, s USA a medzinárodným spoločenstvom o Severozápadný priechod, s USA ohľadom hraníc v Beaufortovom mori, s Dánskom ohľadom hraníc v Lincolnovom mori.<sup>17</sup> USA majú v súčasnosti niektoré neurovnané hraničné spory o hranice v Beaufortovom mori medzi kanadským Yukonom a Aljaškou, nevyriešený hraničný spor s Kanadou o Dixon Entrance, ďalej spor s Kanadou o ostrov Machias Seal, spor o námorné hranice v Beringovom mori, Čukotskom mori a Severnom ľadovom oceáne s Ruskom či už spomínaný spor o Severozápadný a Severovýchodný priechod. Dánsko si nárokuje na podmorské územie Lomo-

<sup>14</sup> Bližšie pozri PROELSS, A. a T. MÜLLER. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2008, Nr. 68, s. 654. ISSN 0044-2348.

<sup>15</sup> Bližšie pozri *The Ilulissat Declaration* [2008-05-28] [online]. 2008. 2 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat\\_Declaration.pdf](http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat_Declaration.pdf).

<sup>16</sup> Bližšie pozri KEUPP, M. M. Arctic Security, Sovereignty, and Rights of Utilization: Implications for the Northern Sea Route. In: M. M. KEUPP, ed. *The Northern Sea Route: A Comprehensive Analysis*. 1st ed. Wiesbaden: Springer Gabler, 2015, s. 21. ISBN 978-3-658-04080-2.

<sup>17</sup> Bližšie pozri HOŘEJŠOVÁ, T., B. JANSKÝ, V. VLKOVÁ HINGAROVÁ a J. ŠÍR. *Význam arktické oblasti v mezinárodních vztazích pro zájmy ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2010, s. 10 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.mzv.cz/file/625949/RM\\_03\\_02\\_10\\_Arktick%C3%A1\\_oblast.pdf](http://www.mzv.cz/file/625949/RM_03_02_10_Arktick%C3%A1_oblast.pdf).

nosovoho chrbta, ktoré Kanada a Rusko považujú za súčasť svojho vonkajšieho kontinentálneho šelfu. Dánsko tiež rieši už spomínaný spor s Kanadou o nepatrný Hansov ostrov v Naresovej úžine.<sup>18</sup> Prilahlé časti pevniny Arktídy majú, logicky, právny režim zakotvený vo vnútroštátnych normách prilahlých štátov. Problematikou vnútroštátnych úprav sa nebudeme bližšie zaoberať vzhľadom na to, že presahuje rámec našej štúdie. Naopak, pohľad na medzinárodnoprávne normy aplikovateľné v týchto pevninských priestoroch bude súčasťou štúdie.

Zvláštny medzinárodnoprávny štatút má súostrovie Špicbergy. V roku 1920 osem štátov (Veľká Británia, Francúzsko, USA, Nórsko, Dánsko, Švédsko, Holandsko a Japonsko) podpísalo v Paríži *Dohodu o Špicbergoch* (anglický skráteneý názov Spitsbergen Treaty alebo Svalbard Treaty),<sup>19</sup> podľa ktorej dané štáty uznali nórsku suverenitu nad ostrovmi, zároveň však zakotvili ich večnú neutralitu a slobodu prístupu k nim. Nórsko uvedené územie inkorporovalo v roku 1925. Sovietsky zväz až do roku 1935 presadzoval uplatnenie tradícií ruských nárokov na Špicbergy. Vtedy došlo k dohode, podľa ktorej Sovietsky zväz uznal suverenitu Nórska nad ostrovmi, presadil si však právo na ťažbu uhlia na tomto území. V súčasnosti je v súvislosti s možnosťami exploatacie fosílnych palív problém v interpretácii dohody z roku 1920. Podľa Nórska sa voľný prístup týka iba pevniny a teritoriálnych vôd (do 12 morských míľ od pobrežia), ostatní signatári ho vzťahujú tiež na výlučnú ekonomickú zónu, ako aj na kontinentálny šelf.<sup>20</sup>

## Súčasná medzinárodnoprávna úprava aplikovateľná v priestore Arktídy

Súčasnú medzinárodnoprávnú úpravu, ktorá upravuje aj priestor Arktídy, je možné rozdeliť do niekoľkých skupín. Najširší záber aplikovateľnej

<sup>18</sup> Bližšie pozri HOŘEJŠOVÁ, T., B. JANSKÝ, V. VLKOVÁ HINGAROVÁ a J. ŠÍR. *Význam arktické oblasti v mezinárodných vzťahoch pro zájmy ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2010, s. 10-12 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.mzv.cz/file/625949/RM\\_03\\_02\\_10\\_Arktick%C3%A1\\_oblast.pdf](http://www.mzv.cz/file/625949/RM_03_02_10_Arktick%C3%A1_oblast.pdf).

<sup>19</sup> Bližšie pozri *Treaty between Norway, the United States of America, Denmark, France, Italy, Japan, the Netherlands, Great Britain and Ireland and the British Overseas Dominions and Sweden concerning Spitsbergen signed in Paris 9<sup>th</sup> February 1920* [1920-02-09] [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://emeritus.lovdata.no/traktater/texte/tre-19200209-001.html#map0>.

<sup>20</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis: Prírodné vedy: Folia geographica* 19. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 108. ISSN 1336-6157.

právnej úpravy predstavujú normy *medzinárodného morského práva*, ako i s nimi súvisiace normy týkajúce sa *medzinárodnej námornej dopravy*. Širokú aplikovateľnosť majú tiež normy *medzinárodného práva životného prostredia*, ktoré sú aplikovateľné ako v morských priestoroch, tak i na príľahlej pevnine patriacej štátom. Na príľahlých pevninských oblastiach je taktiež možné uplatňovať *medzinárodnoprávne úpravy týkajúce sa ochrany práv domorodých národov*.

Kľúčovú normu medzinárodného morského práva aplikovateľnú v priestore Arktídy predstavuje najmä už spomínaný *Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve* (1982).<sup>21</sup> V danom priestore je možné aplikovať všetky jeho ustanovenia. Z pohľadu zainteresovaných štátov sú zrejme najviac zaujímavé také ustanovenia uvedeného dohovoru, ktoré sa týkajú pobrežných vôd, príľahlého pásma, kontinentálneho šelfu, výlučnej ekonomickej zóny, šíreho mora a dna a podzemia šíreho mora alebo ochrany životného prostredia či riešenia sporov.

Právny režim *pobrežných vôd* (územných vôd) upravujú články 2 až 32 Jamajského dohovoru. *Pobrežné vody predstavujú pobrežný pás mora meraný od línie najvyššieho odlivu v šírke najviac 12 morských míľ*. Z právneho hľadiska tvorí pobrežné more súčasť štátneho územia pobrežného štátu, ktorý nad ním vykonáva zvrchovanosť, tak, ako na ostatnom svojom území. Zvrchovanosť štátu v pobrežných vodách je obmedzená *právom pokojného prechodu cudzích obchodných lodí*. Pokojný prechod musí byť rýchly, nepretržený, nesmie ohrozovať mier, verejný poriadok a bezpečnosť pobrežného štátu. Za pokojný prechod sa nesmú vyberať poplatky s výnimkou reálne poskytnutých služieb (napríklad poskytnutie lodivoda). Nedovolený prejazd je definovaný v článku 19 Jamajského dohovoru a zahŕňa použitie sily a hrozbu silou proti zvrchovanosti štátu, použitie zbraní, zbieranie informácií, ktoré môžu ohroziť bezpečnosť či obranu pobrežného štátu, vylodenie alebo prijatie vojenského zariadenia, tovaru, valút či osôb na palubu, vážne znečistenie vôd alebo ovzdušia, lov rýb, vykonávanie vedeckého prieskumu, rušenie spojovacieho systému pobrežného štátu a vykonávanie iných činností nesúvisiacich s pokojným prejazdom. Pobrežný štát si v tejto súvislosti ponecháva *právo úpravy*

<sup>21</sup> Bližšie pozri *United Nations Convention on the Law of the Sea* [1982-12-10]. 1833 UNTS 3. V Zbierke zákonov Slovenskej republiky je informácia o medzinárodnoprávnej záväznosti tohto dohovoru pre Slovenskú republiku publikovaná v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 242/1996 Z.z. Text dohovoru však v rámci uvedeného oznámenia publikovaný nebol s informáciou, že jeho text je dostupný k nahliadnutiu v rámci Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky.



*pobrežnej osobnej a obchodnej dopravy (právo kabotáže), právo úpravy otázok rybolovu, vedeckých a výskumných činností, právo výkonu policajných právomocí, zdravotnej i colnej služby a právo výkonu trestnej jurisdikcie. Cudzie vojnové lode požívajú právo pokojného prechodu po predchádzajúcom oznámení. Delimitácia pobrežného mora medzi protihľými alebo susediacimi štátmi sa má podľa článku 15 Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve dosiahnuť na základe tzv. ekvidistančného pravidla, podľa ktorého žiadny z oboch štátov nie je oprávnený rozšíriť svoje pobrežné more za stredovú líniu, ak dohoda medzi nimi neustanovuje opak. Stredová línia je taká línia, ktorej každý bod je v rovnakej vzdialenosti od najbližších bodov na základných líniách, od ktorých sa meria šírka pobrežného mora každého z oboch štátov. Uvedené ustanovenie však neplatí tam, kde je z historických dôvodov alebo pre iné zvláštne okolnosti potrebné vymedziť hranice pobrežných morí dvoch štátov spôsobom, ktorý sa líši od daného ustanovenia. Ako už bolo spomenuté, arktické štáty majú v súčasnosti niektoré neurovnané hraničné spory o pobrežné vody, napríklad USA s Kanadou o hranice v Beaufortovom mori medzi kanadským Yukonom a Aljaškou, o Dixon Entrance či o ostrov Machias Seal alebo spor o námorné hranice v Beringovom mori, Čukotskom mori a Severnom ľadovom oceáne s Ruskom.*

*Prilahlé pásmo (osobitnú zónu) upravuje článok 33 Jamajského dohovoru. Podľa tohto ustanovenia je prilahlé pásmo pásmom mora priliehajúcim k pobrežným vodám štátu, v ktorom pobrežný štát môže vykonávať kontrolu dodržiavania svojich colných, finančných, prístahovaleckých a zdravotných predpisov. Zistené porušenia týchto predpisov sa trestajú podľa zákonov pobrežného štátu. Prilahlé pásmo sa nepokladá za súčasť územia pobrežného štátu. Šírka prilahlého pásma nesmie presahovať 24 morských míľ meraných od čiar najvyššieho odlivu. Prilahlé pásmo teda tvorí zóna v rozsahu 12 morských míľ od konca pobrežných vôd.*

*Výlučná ekonomická zóna je novým inštitútom, ktorý bol zavedený až Jamajským dohovorom v zmysle jeho článkov 55 až 75. Po podpise Jamajského dohovoru sa rozvinula intenzívna prax štátov vychádzajúca z príslušných ustanovení uvedeného dohovoru. Medzinárodný súdny dvor v roku 1985 v tejto súvislosti v rámci prípadu *Líbya/Malta*<sup>22</sup> uvie-*

---

<sup>22</sup> Bližšie pozri *Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta)* [1985-06-03]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1985, s. 33.

dol, že inštitút výlučnej ekonomickej zóny sa stal súčasťou obyčajového práva. Podľa Jamajského dohovoru by *výlučná ekonomická zóna nemala presahovať 200 morských míľ od čiar najvyššieho odlivu*. Nie je súčasťou štátneho územia štátu. Pobrežný štát má v tejto zóne *zvrchované práva na prieskum, využívanie, zachovanie a spravovanie zdrojov, či už živých alebo neživých, vrátane práva produkcie energie z vody a vetra, právomoc zriaďovať a používať umelé ostrovy a stavby, nad ktorými má výlučnú colnú, zdravotnú, bezpečnostnú, imigračnú jurisdikciu, právo na vedecký výskum a právo na ochranu a zachovanie morského prostredia*. Ostatné štáty majú vo výlučnej ekonomickej zóne pobrežného štátu slobodu plavby, preletu a kladenia podmorských káblov a potrubí. Právo využívať zdroje svojej výlučnej ekonomickej zóny môže pobrežný štát zmluvne postúpiť iným štátom. Delimitácia výlučnej ekonomickej zóny *medzi štátmi, ktoré majú protíahlé alebo susediace pobrežie*, má byť podľa článku 74 Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve vykonaná dohodou na základe medzinárodného práva, tak, aby bolo dosiahnuté spravodlivé riešenie. Uvedené pravidlo je považované za obyčajovo normované.<sup>23</sup> Štáty prilahlé k priestoru Arktídy sa už postupne dostali i do sporov o výlučné ekonomicke zóny. Za úspech v procese politického rozdelenia Arktídy možno považovať dohodu medzi Ruskom a Nórskom, uzavretú v septembri 2010, ktorá vyriešila spor oboch krajín o príslušnosť časti ekonomickej zóny s rozlohou 175 tisíc kilometrov štvorcových. Podľa nej bolo sporné územie rozdelené približne na polovicu medzi oba štáty.<sup>24</sup>

Právny režim *kontinentálneho šelfu* (pevninskej plytčiny) je upravený v článkoch 76 až 85 Jamajského dohovoru. Kontinentálny šelf (pevninská

---

<sup>23</sup> Bližšie pozri prípad z praxe Medzinárodného tribunálu pre morské právo Spor ohľadom delimitácie morskej hranice medzi Bangladéšom a Mjanmarskom. *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar)* [2012-03-14] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 2012, No. 16 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case\\_no\\_16/C16\\_Judgment\\_14\\_03\\_2012\\_rev.pdf](https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf).

<sup>24</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis: Prírodné vedy: Folia geographica* 19. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 103. ISSN 1336-6157; a HOŘEJŠOVÁ, T., B. JANSKÝ, V. VLKOVÁ HINGAROVÁ a J. ŠÍR. *Význam arktické oblasti v mezinárodných vzťahoch pro zájmy ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2010, s. 7 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.mzv.cz/file/625949/RM\\_03\\_02\\_10\\_Arktick%C3%A1\\_oblast.pdf](http://www.mzv.cz/file/625949/RM_03_02_10_Arktick%C3%A1_oblast.pdf).

plytčina) je definovaný ako *morské dno a vnútro podmorských oblastí, ktoré ležia za hranicami pobrežného mora štátu, po celom prirodzenom predĺžení jeho pevninového územia k vonkajšej hranici kontinentálneho okraja, alebo vo vzdialenosti 200 morských míľ od čiary, odkiaľ sa meria šírka pobrežných vôd tam, kde vonkajšia hranica kontinentálneho okraja nepresahuje túto vzdialenosť*. V prípadoch, ak hranica kontinentálneho okraja *presahuje vzdialenosť 200 morských míľ, štát môže hranicu svojho šelfu predĺžiť o 150 míľ, teda do vzdialenosti 350 morských míľ*. Za využívanie uvedeného predĺženia šelfu je však štát povinný platiť poplatky Medzinárodnej organizácii pre morské dno. Pobrežný štát má v oblasti šelfu *suverénne práva preskúmať a využívať prírodné bohatstvo*, ktoré sa tam nachádza. Tieto výlučné práva sú prevoditeľné na iný štát. Pre účely využívania šelfu si štát môže zriadiť umelé ostrovčeky a iné zariadenia a okolo nich bezpečnostné zóny. Kvôli ochrane uvedených zariadení bol uzavretý *Rímsky protokol o potláčaní protiprávnych činov proti bezpečnosti pevných plošín umiestnených na podmorskej plytčine*<sup>25</sup> z roku 1988.

Osobitný význam pre využívanie kontinentálnych šelfov má otázka *rozhraničenia kontinentálneho šelfu medzi štátmi, ktoré majú protihľé alebo susediace pobrežie*. Jamajský dohovor, kopírujúc prístup Medzinárodného súdneho dvora, vo svojom článku 83 ods. 1 zakotvuje, že *rozhraničenie kontinentálneho šelfu medzi štátmi, ktoré majú protihľé alebo susediace pobrežie, má byť vykonané dohodou na základe medzinárodného práva, tak, aby sa dosiahlo spravodlivé riešenie*. Dané pravidlo sa považuje za obyčajové.<sup>26</sup> Pre účely posúdenia nárokov štátov na kontinentálny šelf bola vytvorená podľa článku 76 ods. 8 a Prílohy II Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve *Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu* (anglicky *Commission on the Limits of the Continental Shelf*; ďalej len „Komisia“), ktorá má oprávnenie rozhodnúť o nárokoch štátov na príhľý kontinentálny šelf. Komisia sa zvyčajne schádza dvakrát ročne, na jar a na jeseň, v sídle Organizácie Spojených národov v New Yorku.

<sup>25</sup> Uvedený protokol vyšiel v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 174/2001 Z.z.

<sup>26</sup> Bližšie pozri prípad z praxe Medzinárodného tribunálu pre morské právo Spor ohľadom delimitácie morskej hranice medzi Bangladéšom a Mjanmarskom. *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar)* [2012-03-14] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 2012, No. 16 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case\\_no\\_16/C16\\_Judgment\\_14\\_03\\_2012\\_rev.pdf](https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf).

Zvolanie takýchto zasadnutí podlieha schváleniu Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov, ktoré tak robí vo svojich výročných uzneseniach o oceánoch a morskom práve.<sup>27</sup> Komisia si zaviedla vlastné pravidlá konania v roku 2008.<sup>28</sup> Doposiaľ dostala celkovo 77 podaní od štátov, pričom niektoré nároky štátov boli po prvotnom odmietnutí predložené s novými argumentmi. Napríklad Ruská federácia predložila celkovo tri nároky na kontinentálny šelf v priestore Arktídy, ostatný v auguste 2015.<sup>29</sup> Prvý ruský nárok z roku 2001, ktorý zahŕňal 1,2 milióna kilometrov štvorcových kontinentálneho šelfu Severného ľadového oceánu v oblasti Lomonosovovho chrbta a Mendelejevovho chrbta, bol Komisiou odmietnutý s výzvou na doplnenie vedeckých argumentov podporujúcich ruský nárok. Aktívne v danom smere boli i viaceré ostatné štáty. V roku 2003 bol Komisiou zamietnutý aj návrh Dánska, pričom jeho náklady na vypracovanie podporných argumentov dosiahli výšku 25 miliónov USD. Naproti tomu návrh Nórska na uznanie vonkajších hraníc svojho kontinentálneho šelfu, podaný v roku 2006, Komisia o tri roky neskôr v princípe schválila. Išlo o tzv. „banánovú dieru“ (anglicky „Banana Hole“) medzi výlučnými ekonomickými zónami Nórska a ostrovom Jan Mayen v Nórskom mori, enklávu „Loop Hole“ v Barentsovom mori, Západnú Nansenovu kotlinu – malú časť mora severne od ochrannej zóny pre rybolov okolo ostrovov Špicbergy. Nórsko sa tak stalo prvým severským štátom, ktorého požiadavky na vymedzenie vonkajších hraníc kontinentálneho šelfu boli Komisiou prijaté.<sup>30</sup> Mimo rámca činnosti Komisie sa v ro-

<sup>27</sup> Bližšie pozri Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS). In: *United Nations* [online]. 2013-09-18 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.un.org/depts/los/clcs\\_new/clcs\\_home.htm](http://www.un.org/depts/los/clcs_new/clcs_home.htm).

<sup>28</sup> Bližšie pozri *Rules of Procedure of the Commission on the Limits of the Continental Shelf* [2008-04-17] [online]. United Nations Convention on the Law of the Sea, 2008, UN Doc. CLCS/40/Rev.1, 35 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/309/23/PDF/N0830923.pdf?OpenElement>.

<sup>29</sup> Bližšie pozri Submissions, through the Secretary-General of the United Nations, to the Commission on the Limits of the Continental Shelf, Pursuant to Article 76, Paragraph 8, of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982. In: *United Nations* [online]. 2016-07-08 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.un.org/depts/los/clcs\\_new/commission\\_submissions.htm](http://www.un.org/depts/los/clcs_new/commission_submissions.htm).

<sup>30</sup> K uvedeným nárokom bližšie pozri diela KIJEWski, T. Rywalizacja o surowce energetyczne w Arktyce. *Bezpieczeństwo narodowe*. 2009, nr 9-10, s. 272-288. ISSN 1896-4923; HOŘEJŠOVÁ, T., B. JANSKÝ, V. VLKOVÁ HINGAROVÁ a J. ŠÍR. *Význam arktické oblasti v mezinárodních vztazích pro zájmy ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2010, s. 13 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.mzv.cz/file/625949/RM\\_03\\_02\\_10\\_Arktick%C3%A1\\_oblast.pdf](http://www.mzv.cz/file/625949/RM_03_02_10_Arktick%C3%A1_oblast.pdf); a TRENIN, D. a P. BAYEV. *The Arctic: A View from Moscow*. 1<sup>st</sup> ed. Moscow: Carnegie Moscow Center, 2010, s. 7-13. ISBN 978-5-905046-01-8 [in the Russian original ТРЕНИН, Д. и П. БАЕВ. *Арктика: Взгляд из*

ku 2006 Nórsko dohodlo s Dánskom a Grónskom na určenie priebehu hraníc kontinentálneho šelfu a zón rybolovu v oblasti medzi Špicbergami a Grónskom.<sup>31</sup>

Právny režim *šíreho mora* je komplexne upravený v rámci článkov 86 až 132 Jamajského dohovoru. Šíre more je tu definované ako „*všetky vody oceánov a morí, ktoré nepodliehajú zvrchovanosti nijakého štátu, t.j. všetky morské vody, ktoré nie sú zahrnuté do výlučnej ekonomickej zóny, pobrežných vôd alebo vnútorných vôd určitého štátu*“. Právny režim šíreho mora v duchu článku 87 Jamajského dohovoru vychádza zo *zásady slobody šíreho mora*, ktorá je všeobecne uznanou zásadou medzinárodného práva, pričom zahŕňa *slobodu plavby, slobodu preletu, slobodu kladenia podmorských káblov a potrubí, slobodu vytvárania umelých ostrovov a iných zariadení, slobodu rybolovu a slobodu vedeckého výskumu*. Jednotlivé slobody sú rozpracované v osobitných častiach a ustanoveniach Jamajského dohovoru. Vo vzťahu k slobode rybolovu bola v roku 1995 prijatá *Dohoda o populáciách rýb*,<sup>32</sup> ktorá dopĺňa ustanovenia Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve o zachovaní a správe populácií rýb, tak, ako sú obsiahnuté v jeho časti V venovanej výlučnej ekonomickej zóne a v časti VII venovanej právnomu režimu šíreho mora.

Ďalšou dôležitou zásadou je *zásada mierového využívania šíreho mora* zakotvená v článku 88 Jamajského dohovoru. Vedenie bojových akcií na šírom mori je však podľa noriem medzinárodného práva ozbrojených konfliktov prípustné v prípade vojnového stavu medzi loďami znepriatelených krajín. V duchu článku 89 Jamajského dohovoru ďalej platí zásada, podľa ktorej sú *územné nároky štátov na šíre more neplatné*. V súlade s článkom 92 je každá loď na šírom mori povinná plávať *pod vlajkou určitého štátu*, ktorý si nad takto označenou loďou zachováva zvrchovanosť

---

Москва. 1. изд. Москва: Московский Центр Карнеги, 2010, с. 7-13. ISBN 978-5-905046-01-8].

<sup>31</sup> Bližšie pozri HOŘEJŠOVÁ, T., B. JANSKÝ, V. VLKOVÁ HINGAROVÁ a J. ŠÍR. *Význam arktické oblasti v mezinárodních vztazích pro zájmy ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2010, s. 13 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.mzv.cz/file/625949/RM\\_03\\_02\\_10\\_Arktick%C3%A1\\_1\\_oblast.pdf](http://www.mzv.cz/file/625949/RM_03_02_10_Arktick%C3%A1_1_oblast.pdf).

<sup>32</sup> Oficiálny názov uvedenej dohody je Dohoda o uplatňovaní ustanovení Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve z 10. decembra 1982 o ochrane a využívaní transzonálnych populácií rýb a populácií rýb migrujúcich na veľké vzdialenosti (1995), anglicky *Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks* [1995-08-04]. 2167 UNTS 88. Táto dohoda vyšla v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 44/2009 Z.z.

ako nad svojím fiktívnym štátnym územím. Zo zásady zvrchovanosti štátu vlajky existujú podľa článkov 99 až 111 Jamajského dohovoru výnimky v prípadoch tzv. *horúceho stíhania (prenasledovania, anglicky hot pursuit)* z *pobrežných vôd, zneužitia vlajky, prepravy otrokov, porušovania práv rybolovu, poškodzovania podmorských káblov, neoprávneného zvukového či televízneho vysielania z lode a pirátstva*. V uvedených prípadoch môže byť cudzia loď zadržaná a skontrolovaná. Ak sa podozrenie nepreukáže, príslušný štát, ktorý loď zadržal, je objektívne zodpovedný za prípadné škody, ktoré lodi vznikli. V prípade *prenasledovania z pobrežných vôd* ide o stíhanie lode podozrivej zo spáchania protiprávneho aktu v pobrežných vodách. Stíhanie je možné, ak začalo v pobrežných vodách (výnimочно i v príľahlej zóne) loďou či lietadlom a nebolo prerušené. Stíhanie končí, ak bolo prerušené alebo ak loď vpláva do pobrežných vôd svojho či iného štátu. V prípade preukázania spáchania zločinu pirátstva je možné posádku zatknúť, zhabať jej náklad, a v prípade odporu či pokusu o útek loď i potopiť. *Pirátstvo* je definované ako protiprávny násilný akt spáchaný za súkromnými účelmi posádkou súkromnej lode alebo lietadla, ktorý smeruje voči inej lodi alebo lietadlu alebo osobám a majetku na ich palube na šírom mori alebo v mieste nepodliehajúcim jurisdikcii žiadneho štátu. Z dôvodu zvýšenia ochrany námornej plavby bol uzavretý *Dohovor o potláčaní protiprávnych činov proti bezpečnosti námornej plavby*<sup>33</sup> z roku 1988. V súvislosti s námornou plavbou majú štáty celý rad povinností podľa článku 94 Jamajského dohovoru. Každý štát je podľa článku 94 ods. 2 povinný najmä *viest' lodný register* obsahujúci mená a ďalšie údaje o lodiach plávajúcich pod jeho vlajkou, s výnimkou lodí, ktoré sú vyňaté všeobecne prijatými medzinárodnými predpismi s ohľadom na svoju malú veľkosť, a *uplatňovať jurisdikciu podľa svojho vnútroštátneho práva nad každou loďou*, ktorá pláva pod jeho vlajkou, a nad jej *kapitánom, dôstojníkmi a mužstvom* v správnych, technických a sociálnych záležitostiach, ktoré sa dotýkajú lode. Podľa článkov 95 a 96 Jamajského dohovoru majú na šírom mori *imunitu vojnové lode a lode používané pre neobchodnú štátnu službu (štátne lode)*.

*Vnútrozemské štáty* (anglicky Landlocked States) majú právo na rovnaký prístup k moru a k slobode morí ako pobrežné štáty. Ostatné štáty

---

<sup>33</sup> Bližšie pozri *Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation* [1988-03-10]. 1678 UNTS 201. Uvedený dohovor vyšiel v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 175/2001 Z.z.

sú povinné poskytnúť vnútrozemským štátom prístup k moru a slobodu tranzitu cez ich územie prostredníctvom zmluvných úprav.

Právny režim *dna a podzemia šireho mora* zaviedol Jamajský dohovor v článkoch 133 až 191. V rámci Ženevskej konferencie z roku 1958 sa existencia uvedeného inštitútu nepredpokladala. Jamajský dohovor dno a podzemie šireho mora nazýva *Oblasť* (anglicky Area). Oblasť spolu so svojimi zdrojmi je prehlásená za „*spoločné dedičstvo celého ľudstva*“. Pod zdrojmi v Oblasti sa rozumejú pevné, kvapalné a plynné minerálne zdroje. Režim Oblasti sa nevzťahuje na prilahlé morské vody a vzdušný priestor; vzťahuje sa iba na dno a podzemie šireho mora. Ťažobné aktivity v oblasti môžu štáty vykonávať na základe licencie pridelennej *Medzinárodnou organizáciou pre morské dno*<sup>34</sup> (anglicky International Seabed Authority, anglická skratka ISA), ktorá bola vytvorená Jamajským dohovorom a k 15. januáru 2015 mala už celkovo 167 členov vrátane Slovenskej republiky. Medzinárodná organizácia pre morské dno si vytvorila pre svoju činnosť viaceré orgány, ako sú Zhromaždenie, Rada, Sekretariát a Podnik. Zhromaždenie je orgánom parlamentného typu, so zastúpením všetkých zmluvných štátov. Kreuje ostatné orgány, vytvára podmienky pre ich činnosť, stanovuje výšky príspevkov a podobne. Rada je výkonným orgánom. Vydáva licencie na ťažbu štátom a medzinárodným organizáciám na návrh Podniku. Podnik má oprávnenie vykonávať prieskumné i ťažobné práce. Je tiež oprávnený vystupovať pred súdmi a nadobúdať majetok. Podnik doposiaľ formálne nebol vytvorený, vzhľadom na skutočnosť, že v Oblasti ešte nezačali ťažobné práce (začiatok ťažby sa predpokladal v roku 2016 a následne mal byť vytvorený aj Podnik). Funkcie Podniku zatiaľ vykonáva Sekretariát. Medzinárodná organizácia pre morské dno existuje od roku 1994, t.j. od dátumu platnosti Jamajského dohovoru. Podľa Deklarácie I k Jamajskému dohovoru bola po podpise dohovoru vytvorená *Komisia pre prípravu Medzinárodnej organizácie pre morské dno*, ktorá v zmysle Deklarácie II k Jamajskému dohovoru mohla prideliť časť dna a podzemia šireho mora pre účely prieskumu výskytu tzv. polymetalických rúd tzv. *priekopníckym investorom*. Viacero štátov vrátane bývalej Československej socialistickej republiky uvedenú možnosť aj využilo. V roku 1994 bola Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov prijatá *Dohoda o uplatňovaní časti XI Dohovoru Orga-*

---

<sup>34</sup> *International Seabed Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://www.isa.org.jm/>.

nizácie Spojených národov o morskom práve.<sup>35</sup> Predmetná dohoda revidovala ustanovenia časti XI Jamajského dohovoru, pričom jej účelom bolo zefektívniť a zjednodušiť právny režim podmorskej ťažby a vytvoriť stabilné a rovnaké podmienky pre všetkých investorov. Potenciál ohľadne využívania dna a podzemia širého mora je v priestore Arktídy obmedzený vzhľadom na skutočnosť, že väčšina Severného ľadového oceánu spadá do rámca potenciálnych výlučných ekonomických zón štátov. Existuje však priestor Severného ľadového oceánu, na ktorý si z geografického hľadiska nemôže robiť nárok žiaden štát.<sup>36</sup> Tento priestor spravuje práve Medzinárodná organizácia pre morské dno.

V priestore Arktídy je ďalej možné aplikovať i medzinárodnoprávne normy týkajúce sa ochrany životného prostredia. Ochrana životného prostredia tu zahŕňa celý rad otázok. Z hľadiska ochrany morského životného prostredia v priestore Arktídy je základnou úpravou Jamajský dohovor, ktorý okrem vymedzenia horeuvedených právnych režimov komplexne upravuje tiež otázky *ochrany morského životného prostredia* (časť XII; články 192 až 237 Jamajského dohovoru). Je teda dohovorom zasahujúcim ako do medzinárodného morského práva, tak i do medzinárodného práva životného prostredia. Kľúčovým ustanovením pre ochranu morského životného prostredia je článok 194 ods. 1, ktorý zakotvuje záväzok štátov urobiť všetky nevyhnutné opatrenia v súlade s týmto dohovorom na predchádzanie, obmedzenie a kontrolu znečisťovania morského prostredia z akýchkoľvek zdrojov a použiť pre uvedený účel najúčinnnejšie prostriedky, ktoré majú k dispozícii, podľa svojich schopností, buď individuálne alebo spoločne, a harmonizovať pre daný účel svoju politiku. Súbor potrebných opatrení je následne uvedený v článku 194 ods. 3 Jamajského dohovoru.

Ďalšie podstatné aspekty ochrany životného prostredia Arktídy sú upravené v celom rade dohovorov a deklarácií prijatých v rámci Organizácie Spojených národov a iných medzinárodných organizácií. Ich po-

---

<sup>35</sup> Bližšie pozri *Agreement Relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982* [1994-07-28]. UN Doc. A/RES/48/263. Táto dohoda vyšla v Zbierke zákonov Slovenskej republiky v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 316/1996 Z.z.

<sup>36</sup> Bližšie pozri mapu v diele KEUPP, M. M. Arctic Security, Sovereignty, and Rights of Utilization: Implications for the Northern Sea Route. In: M. M. KEUPP, ed. *The Northern Sea Route: A Comprehensive Analysis*. 1<sup>st</sup> ed. Wiesbaden: Springer Gabler, 2015, s. 30. ISBN 978-3-658-04080-2.



drobná analýza presahuje rámec našej štúdie.<sup>37</sup> Z predmetných dohovorov a deklarácií preto spomenieme len niektoré kľúčové, všeobecne koncipované dohovory a dokumenty prijaté v rámci Organizácie Spojených národov, ako sú Štokholmská *Deklarácia Organizácie Spojených národov o ľudskom životnom prostredí* (1972),<sup>38</sup> ktorá sformovala základné zásady medzinárodného práva životného prostredia, *Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín* (1973),<sup>39</sup> ktorého úlohou je zamedziť čiernemu obchodu v uvedenej oblasti, *Medzinárodný dohovor o zabránení znečisťovaniu z lodí* (1973),<sup>40</sup> známy pod anglickou skratkou MARPOL, revidovaný v rokoch 1978 a 1997, ktorého úlohou je zabrániť znečisteniu mora prevážanými nebezpečnými materiálmi, vypúšťaním splaškov a odpadov z lodí, *Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia presahujúcim hranice štátov* (1979)<sup>41</sup> Hospodárskej komisie Organizácie Spojených národov pre Európu, doplnený viacerými protokolmi, ktorý aj v duchu uvedených protokolov zakotvuje obmedzenia pre produkciu rôznych druhov znečisťujúcich látok vypúšťaných do ovzdušia, *Bazilejský dohovor o kontrole a pohybe nebezpečných odpadov cez hranice štátov a o ich zneškodňovaní* (1989),<sup>42</sup> *Deklarácia Organizácie Spojených národov o životnom prostredí a rozvoji* (1992)<sup>43</sup> z Ria de Janeiro, ktorá precizovala ďalšie zásady medzinárodného práva životného prostredia, *Rámcový dohovor o zmene klímy* (1992)<sup>44</sup> a naň nadväzujúce

<sup>37</sup> Bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, K. BLAŠKOVIČ, T. BUCHTA a D. ARBET. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 94-124. ISBN 978-80-7380-597-5.

<sup>38</sup> Bližšie pozri *Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment* [1972-06-16]. UN Doc. A/Conf.48/14/Rev.1; 11 ILM 1416.

<sup>39</sup> Bližšie pozri *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* [1973-03-03]. 993 UNTS 243. Slovenská republika je zmluvnou stranou tohto dohovoru. V Zbierke zákonov Slovenskej republiky uvedený dohovor vyšiel v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí č. 572/1992 Zb.

<sup>40</sup> Bližšie pozri *International Convention for the Prevention of Pollution from Ships* [1973-11-02]. 1340 UNTS 184.

<sup>41</sup> Bližšie pozri *Convention on Long-range Transboundary Air Pollution* [1979-11-13]. 18 ILM 1442. Slovenská republika je zmluvnou stranou tohto dohovoru. V Zbierke zákonov Slovenskej republiky uvedený dohovor vyšiel v rámci Vyhlášky č. 5/1985 Zb. Dohovor bol viackrát doplnený.

<sup>42</sup> Bližšie pozri *Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal* [1989-03-22]. 1673 UNTS 126.

<sup>43</sup> Bližšie pozri *Rio Declaration on Environment and Development* [1992-06-13]. UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I); 31 ILM 874.

<sup>44</sup> Bližšie pozri *United Nations Framework Convention on Climate Change* [1992-05-09]. 1771 UNTS 107. Uvedený dohovor vstúpil do platnosti 21. marca 1994. V Zbierke zákonov Slovenskej republiky vyšiel ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Sloven-

dokumenty *Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru o zmene klímy* (1997),<sup>45</sup> *Dodatok ku Kjótskemu protokolu z Dauhá*<sup>46</sup> a *Parížska dohoda* (2015)<sup>47</sup> na vykonanie Rámcového dohovoru o zmene klímy (1992), ktoré vytvárajú právny rámec pre ochranu klímy ako významného faktora ovplyvňujúceho priestor Arktídy, či *Dohovor o biologickej diverzite* (1992),<sup>48</sup> ktorý odštartoval proces zachovania a udržateľného rozvoja biologickej rozmanitosti planéty Zeme, t.j. rozmanitosti rastlinných a živočíšnych druhov, ich genetického základu a rôznorodosti ekosystémov. Špecificky pre oblasť Arktídy boli prijaté napríklad *Dohovor o ochrane morského životného prostredia severovýchodného Atlantiku* (1992)<sup>49</sup> a *Dohoda o zachovaní polárnych medved'ov* (1973).<sup>50</sup> K ochrane životného prostredia Arktídy prispievajú i mnohé ďalšie dohovory a dokumenty.<sup>51</sup>

Osobitnú skupinu noriem aplikovateľných v regióne Arktídy predstavujú normy v oblasti ochrany práv domorodých (pôvodných) národov. Príslušníci domorodých (pôvodných) národov zaujímajú dôležité postavenie v diskusiách o budúcnosti arktického regiónu. Arktické domorodé skupiny sú v rámci svojich štátov aj medzinárodne politicky aktívne

---

skej republiky č. 548/2006 Z.z. Vyšiel i v Úradnom vestníku Európskej únie L 033, 1994-02-07, s. 0013-0028, mimoriadne vydanie v slovenskom jazyku, kapitola 11, zväzok 19, s. 169-185.

<sup>45</sup> Bližšie pozri *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change* [1997-12-11], 37 ILM 22. Slovenská republika je zmluvnou stranou uvedeného protokolu. V slovenskej Zbierke zákonov vyšiel v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí č. 139/2005 Z.z. Vyšiel i v Úradnom vestníku Európskej únie L 130, 2002-05-15, s. 0004-0020, mimoriadne vydanie v slovenskom jazyku, kapitola 11, zväzok 42, s. 27-43.

<sup>46</sup> Bližšie pozri *Doha Amendment to the Kyoto Protocol* [2012-12-08]. UN Doc. C.N.718.2012. TREATIES-XXVII.7.c.

<sup>47</sup> Bližšie pozri *Adoption of the Paris Agreement* [2015-12-12] UN Doc. FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1.

<sup>48</sup> Bližšie pozri *Convention on Biological Diversity* [1992-06-05], 31 ILM 818. Slovenská republika je zmluvnou stranou uvedeného protokolu. V slovenskej Zbierke zákonov vyšiel v rámci Oznámenia Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 34/1996 Z.z.

<sup>49</sup> Bližšie pozri *Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-east Atlantic* [1992-09-22]. In: *OSPAR Commission* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.ospar.org/convention>.

<sup>50</sup> Bližšie pozri *Agreement on the Conservation of Polar Bears* [1973-11-15]. In: *IUCN/SSC Polar Bear Specialist Group* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://pbsg.npolar.no/en/agreements/agreement1973.html>.

<sup>51</sup> Podrobné analýzy noriem medzinárodného práva životného prostredia v priestore Arktídy bližšie pozri v diele MEYENHOFER, N. *Law, Climate Change and the Arctic Legal Governance of Climate Change Induced Risks in the Arctic Ecosystems* [online]. Lucerne: University of Lucerne, Faculty of Law, 2014. 497 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://edoc.zhbluzern.ch/unilu/ediss/unilu\\_diss\\_2014\\_003\\_meyenhofer\\_fulltext.pdf](http://edoc.zhbluzern.ch/unilu/ediss/unilu_diss_2014_003_meyenhofer_fulltext.pdf).

(Sámske parlamenty, Inuitský polárny výbor, Arktická rada, Stále fórum Organizácie Spojených národov pre záležitosti pôvodných národov), obzvlášť, čo sa týka nárokov na dodržiavanie občianskych, politických a kultúrnych práv, ochrany prírodných zdrojov a ekosystému. Napríklad *Inuitský polárny výbor* (anglicky Inuit Circumpolar Council) prijal *Inuitskú polárnu deklaráciu arktickej suverenity* (anglicky Circumpolar Inuit Declaration on Sovereignty in the Arctic), podľa ktorej sa pôvodné obyvateľstvo hlási k svojej príslušnosti k jednotlivým arktickým štátom, ale zároveň vyjadruje požiadavku, aby sa nároky jednotlivých krajín na využívanie arktickej oblasti riešili v spolupráci s pôvodným obyvateľstvom, pričom sa musia zohľadňovať jeho práva.<sup>52</sup> Otázky týkajúce sa kvality života a zdravia arktickej populácie sú prioritou vládnych programov hneď niekoľkých arktických krajín.<sup>53</sup> Z pohľadu medzinárodnoprávnej ochrany práv domorodých (pôvodných) národov<sup>54</sup> je možné aplikovať existujúcu medzinárodnoprávnú úpravu, ktorú tvoria primárne dva záväzné dohovory Medzinárodnej organizácie práce – *Dohovor č. 107 o ochrane a integritácii domorodých a ostatných kmeňových a polokmeňových populácií v nezávislých štátoch* (1957)<sup>55</sup> a *Dohovor č. 169 o domorodých a kmeňových národoch v nezávislých krajinách* (1989).<sup>56</sup> Tieto dva dohovory inšpirovali intenzívnejšie snahy medzinárodného spoločenstva o ochranu práv domorodých (pôvodných) národov.<sup>57</sup> Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov prijalo v nadväznosti na uvedené dva dohovory i *Deklaráciu o právach domorodých národov* (2007).<sup>58</sup> Katalóg práv do-

<sup>52</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis: Prírodné vedy: Folia geographica* 19. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 108. ISSN 1336-6157.

<sup>53</sup> Bližšie pozri HOŘEJŠOVÁ, T., B. JANSKÝ, V. VLKOVÁ HINGAROVÁ a J. ŠÍR. *Význam arktické oblasti v mezinárodních vzťahoch pro zájmy ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2010, s. 17 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.mzv.cz/file/625949/RM\\_03\\_02\\_10\\_Arktick%C3%A11\\_oblast.pdf](http://www.mzv.cz/file/625949/RM_03_02_10_Arktick%C3%A11_oblast.pdf).

<sup>54</sup> K uvedenej problematike bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, K. BLAŠKOVIČ, T. BUCHTA a D. ARBET. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 183-187. ISBN 978-80-7380-597-5.

<sup>55</sup> Bližšie pozri *Indigenous and Tribal Populations Convention* [1957-06-26] [online]. 2016, C107 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/3ddb66804.html>.

<sup>56</sup> Bližšie pozri *Indigenous and Tribal Peoples Convention* [1989-06-27] [online]. 2016, C169 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/3ddb6d514.html>.

<sup>57</sup> K uvedeným dohovorom bližšie pozri ANAYA, S. J. *Indigenous Peoples in International Law*. 2<sup>nd</sup> ed. New York: Oxford University Press, 2004, s. 58-60. ISBN 978-0-19-517350-5.

<sup>58</sup> Bližšie pozri *United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples* [2007-09-13]. UN Doc. A/RES/61/295.

morodých národov obsiahnutý v horeuvedených dokumentoch je veľmi komplexný.<sup>59</sup> Domorodé národy sú, napríklad v porovnaní s menšinami, presne definované (vo vyššieuvedených dohovoroch Medzinárodnej organizácie práce) ako kolektívy a požívajú, podobne ako príslušníci menšín, viaceré individuálne práva (právo na ochranu zdravia, právo na vzdelávanie či právo na sociálne zabezpečenie príslušníkov domorodých národov), ale i niektoré kolektívne práva (právo na sebaurčenie do úrovne územnej autonómie, práva k pôde alebo právo na rešpektovanie domorodých zvykov, inštitúcií a obyčají). Je tomu tak kvôli krehkosti a zraniteľnosti ich kultúr, ktoré sú úzko zviazané s prírodou a tradičnými kmeňovými inštitúciami. V zmysle záväzných definícií obsiahnutých v oboch dohovoroch Medzinárodnej organizácie práce, ostatných ustanovení týchto dohovorov a nezáväzných definíčných snáh Organizácie Spojených národov je možné *domorodý národ* charakterizovať ako národ s osobitnou identitou, vedúci tradičný spôsob života spätý s prírodou, pôdou, na ktorej žije, s vlastnými inštitúciami, obyčajami a právnymi normami, ktorý je totožný s populáciou ovládnutou koloniálnou mocnosťou v historickom období, ktorý si z dôvodu zachovania územnej celistvosti štátu, na území ktorého žije, nemôže úplne realizovať svoje právo na sebaurčenie a ktorý, vzhľadom na svoje nedominantné, početne podriadené postavenie v rámci štátu, kde existuje, požíva osobitnú medzinárodnoprávnu ochranu podobnú ochrane príslušníkov menšín (so širším katalógom práv, vrátane kolektívnych práv a vnútorného práva na sebaurčenie), s možnosťou využívať aj medzinárodnoprávnu ochranu náležiacu menšinám.<sup>60</sup> Z dohovorov týkajúcich sa práv príslušníkov menšín je pre ochranu práv domorodých národov relevantný najmä *Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach* (1966) v znení svojich dvoch protokolov.<sup>61</sup> Pre ochranu práv domorodých národov sú použiteľné všetky

<sup>59</sup> Bližšie pozri JANKUV, J. Judikatúra medzinárodných arbitrážnych, súdnych a kvázisúdnych orgánov v oblasti ochrany práv domorodých (pôvodných) národov. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2014, roč. 2, č. 3, s. 26-34 [cit. 2016-09-22]. ISSN 1339-5467. Dostupné na: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/03/SEI-2014-03-Studies-Jankuv-Juraj.pdf>.

<sup>60</sup> Bližšie pozri JANKUV, J. Definícia pojmu domorodý národ v súčasnom medzinárodnom práve. *Právnik*. 1999, roč. 138, č. 8, s. 725-738. ISSN 0231-6625; a JANKUV, J. *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 100-103. ISBN 978-80-7380-210-3.

<sup>61</sup> Bližšie pozri *International Covenant on Civil and Political Rights* [1966-12-16]. V Zbierke zákonov vyšiel pod č. 120/1976 Zb. *Opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach (Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights* [1966-12-16]) v Zbierke zákonov vyšiel pod č. 169/1991 Zb. *Druhý opčný*

práva zakotvené v uvedenom pakte, obzvlášť však práva zakotvené v ustanoveniach jeho článku 26 a článku 27.<sup>62</sup>

### Medzinárodné organizácie a orgány s pôsobnosťou v oblasti Arktídy

V priestore Arktídy sú aktívne i viaceré medzinárodné orgány a organizácie. Z inštitucionálneho hľadiska právny režim a aktivity štátov v Arktíde ovplyvňuje primárne medzinárodný orgán *Arktická rada* (anglicky Arctic Council),<sup>63</sup> ktorá bola založená podpisom tzv. *Ottawskej deklarácie*<sup>64</sup> zástupcami USA, Kanady, Dánska, Nórska, Švédska, Fínska, Islandu a Ruska v roku 1996 v Ottawe (uvedené štáty sa niekedy označujú ako A8). Za kritérium členstva v tomto zoskupení je považovaná poloha v priestorom rámci vymedzenia Arktídy ako oblasti rozprestierajúcej sa na sever od severného polárneho kruhu. Okrem týchto štátov získalo status stálych členov aj šesť organizácií zastupujúcich pôvodné obyvateľstvo (domorodé národy) arktického regiónu.<sup>65</sup> Ottawská deklarácia predpokladá i existenciu pozorovateľského štatútu pre štáty ležiace mimo arktického regiónu, medzinárodné vládne organizácie i medzinárodné mimovládne organizácie. Arktická rada je v podstate medzivládne fórum zamerané najmä na spoluprácu členských štátov v oblasti udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia. V rámci uvedeného fóra Arktická rada vykazuje i normotvornú činnosť. V roku 2011 prijala dva záväzné dohovory, a to *Dohodu o spolupráci pri pátraní a záchrane vo*

---

*protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach (Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights [1989-12-15])* v Zbierke zákonov vyšiel pod č. 327/1999 Z.z.

<sup>62</sup> Bližšie pozri JANKUV, J. Judikatúra medzinárodných arbitrážnych, súdnych a kvázisúdnych orgánov v oblasti ochrany práv domorodých (pôvodných) národov. *Societas et iurisprudencia* [online]. 2014, roč. 2, č. 3, s. 37-38 [cit. 2016-09-22]. ISSN 1339-5467. Dostupné na: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/03/SEI-2014-03-Studies-jankuv-juraj.pdf>.

<sup>63</sup> Bližšie pozri *Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.arctic-council.org/index.php/en/>.

<sup>64</sup> Bližšie pozri *Declaration on the Establishment of the Arctic Council [1996-09-19]* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00\\_Ottawa\\_1996\\_Founding\\_Declaration.PDF](https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF).

<sup>65</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis: Prírodné vedy: Folia geographica* 19. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 94. ISSN 1336-6157.

vzduchu a na mori v Arktíde<sup>66</sup> a Dohodu o spolupráci v oblasti znečisťovania mora ropou, pripravenosti a reakcii v Arktíde.<sup>67</sup> Cieľom Dohody o spolupráci pri pátraní a záchrane vo vzduchu a na mori v Arktíde (2011) je posilniť spoluprácu zmluvných štátov pri pátraní a záchrane vo vzduchu a na mori v Arktíde, pričom sú vymedzené morské a vzdušné priestory, v rámci ktorých má ten-ktorý zmluvný štát vykonávať pátranie a záchranu, ako aj orgány zodpovedné za pátranie a záchranu v daných priestoroch. Cieľom Dohody o spolupráci v oblasti znečisťovania mora ropou, pripravenosti a reakcii v Arktíde (2013) je posilniť spoluprácu, koordináciu a vzájomnú pomoc medzi zmluvnými štátmi v oblasti pripravenosti na znečistenie mora ropou a reakcie naň v Arktíde. Ide o dohovor z oblasti medzinárodného práva životného prostredia, ktorého hlavným cieľom je ochrana morského prostredia pred znečistením ropou. Arktická rada si vytvára i pomocné orgány – pracovné skupiny, ktorých je celkovo šesť. Ide o *Arktický akčný program pre kontaminácie* (anglicky Arctic Contaminants Action Program, anglická skratka ACAP), *Arktický monitorovací a odhadovací program* (anglicky Arctic Monitoring and Assessment Programme, anglická skratka AMAP), pracovnú skupinu nazvanú *Zachovanie arktickej flóry a fauny* (anglicky Conservation of Arctic Flora and Fauna, anglická skratka CAFF), pracovnú skupinu pomenovanú *Núdzová prevencia, pripravenosť a reakcia* (anglicky Emergency Prevention, Preparedness and Response, anglická skratka EPPR), *Pracovnú skupinu pre udržateľný rozvoj* (anglicky Sustainable Development Working Group, anglická skratka SDWG) a pracovnú skupinu nazvanú *Ochrana arktického morského prostredia* (anglicky Protection of the Arctic Marine Environment, anglická skratka PAME).<sup>68</sup> V rámci všetkých uvedených pracovných skupín dominuje ekologická problematika.

Ďalšími fórami, ktoré vyvíjajú aktivity v priestore Arktídy, sú *Euro-arktická rada Barentsovho mora* (anglicky Barents Euro-Arctic Council,

---

<sup>66</sup> Bližšie pozri *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic* [2011-05-12] [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://oarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07\\_Nuuk\\_2011\\_SAR\\_Search\\_and\\_Rescue\\_Agreement\\_signed\\_EN\\_FR\\_RU.PDF](https://oarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07_Nuuk_2011_SAR_Search_and_Rescue_Agreement_signed_EN_FR_RU.PDF).

<sup>67</sup> Bližšie pozri *Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic* [2013-05-15] [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://oarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/529/EDOCS-2068-v1-ACMMSE08\\_KIRUNA\\_2013\\_agreement\\_on\\_oil\\_pollution\\_preparedness\\_and\\_response\\_signedAppendices\\_Original\\_130510.PDF](https://oarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/529/EDOCS-2068-v1-ACMMSE08_KIRUNA_2013_agreement_on_oil_pollution_preparedness_and_response_signedAppendices_Original_130510.PDF).

<sup>68</sup> Bližšie pozri Working Groups. In: *Arctic Council* [online]. 2015-09-10 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/working-groups>.

anglická skratka BEAC) a *Regionálna rada Barentsovho mora* (anglicky Barents Regional Council, anglická skratka BRC) v rámci tzv. *Euro-arktického regiónu Barentsovho mora*.<sup>69</sup> Spolupráca v Euro-arktickom regióne Barentsovho mora sa začala v roku 1993, kedy päť európskych severských krajín (Dánsko, Fínsko, Švédsko, Nórsko, Island), Ruská federácia a Európska komisia podpísali Deklaráciu o založení *Euro-arktckej rady Barentsovho mora* na Konferencii ministrov zahraničných vecí v meste Kirkenes v Nórsku.<sup>70</sup> Zároveň regionálni guvernéri regiónov uvedených štátov spolu so zástupcami domorodých národov podpísali protokol o spolupráci a založení *Regionálnej rady Barentsovho mora*. Spolupráca v oblasti Barentsovho mora bola takto spustená na dvoch úrovniach: Euro-arktická rada Barentsovho mora je fórum pre medzivládnu spoluprácu a Regionálna rada Barentsovho mora je fórum pre spoluprácu medzi 13 regiónmi členských štátov.<sup>71</sup> Hlavným cieľom spolupráce v oblasti *Euro-arktického regiónu Barentsovho mora* je rozvíjať oblasť sociálne aj ekonomicky a zvyšovať konkurencieschopnosť regiónu v Európe. Pravidelne diskutované na politickej úrovni sú tiež otázky ako súdržnosť, dobrá správa vecí verejných a udržateľný rast regiónu. Všetky uvedené ciele sú podporované prostredníctvom sektorových projektov a aktivít zvyčajne vykonávaných v rámci veľkého množstva pracovných skupín.<sup>72</sup> Okrem multilaterálnej spolupráce existuje i veľa bilaterálnych dohôd v regióne. Príkladom takejto dvojstrannej dohody je nórsko-ruská dvojstranná *Dohoda o spolupráci v boji proti znečisteniu Barentsovho mora ropou* (1994).<sup>73</sup>

---

<sup>69</sup> Bližšie pozri *Barents Euro-Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.beac.st/en>.

<sup>70</sup> Pozorovateľský status v rámci uvedeného fóra neskôr získali Kanada, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Japonsko, Holandsko, Poľsko, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska a Spojené štáty americké. Bližšie pozri Members of the Barents Euro-Arctic Council. In: *Barents Euro-Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.beac.st/en/About/Members>.

<sup>71</sup> Bližšie pozri The Barents Euro-Arctic Council. In: *European Investment Bank (EIB)* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/framework/barents\\_euro\\_arctic\\_council.htm](http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/framework/barents_euro_arctic_council.htm).

<sup>72</sup> K uvedeným pracovným skupinám bližšie pozri Barents Working Groups and Activities. In: *Barents Euro-Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.beac.st/en/Working-Groups>.

<sup>73</sup> Bližšie pozri *Agreement between the Government of the Russian Federation and Government of the Kingdom of Norway concerning Cooperation on the Combatment of Oil Pollution in the Barents Sea* [1994-04-28].

Jedným z cieľov uvedenej spolupráce je starostlivo sledovať politiku Európskej únie pre Arktídu a partnerstva Severnej dimenzie a iné príslušné programy Európskej únie. Sekretariát pre túto spoluprácu nazvaný *Medzinárodný sekretariát Barentsovho mora* (anglicky International Barents Secretariat) sa nachádza v meste Kirkenes (Nórsko).<sup>74</sup>

Ako už bolo spomenuté, špecifickú politiku vo vzťahu k Arktíde vytvorila aj *Európska únia*. Európska únia podporuje spoluprácu v Arktíde a pomáha riešiť potreby, ktorým daný región čelí. Okrem toho je tiež lídrom v medzinárodnom úsilí v boji proti klimatickým zmenám, a súčasne predstavuje aj jednu z hlavných destinácií zdrojov a tovarov z arktickej oblasti. Preto sa snaží o vyššiu úroveň spolupráce s arktickými partnermi, s cieľom zvýšiť povedomie o ich záujmoch a obavách a riešiť spoločné problémy na základe spolupráce.<sup>75</sup> Prvým dokumentom zakotvujúcim rámec politiky Európskej únie v Arktíde bolo *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade, Európska únia a arktický región* (2008).<sup>76</sup> Podľa úvodu tohto dokumentu je Európska únia prostredníctvom jedinečnej kombinácie histórie, geografie, hospodárstva a vedeckých poznatkov neoddeliteľne prepojená s arktickým regiónom. Tri jej členské štáty – Dánsko (Grónsko), Fínsko a Švédsko – majú v arktickom regióne svoje územie. Dva ďalšie arktické štáty – Island a Nórsko – sú členmi Európskeho hospodárskeho priestoru. Kanada, Rusko a Spojené štáty americké sú strategickými partnermi Európskej únie. Európske arktické oblasti sú prioritou Európskej únie v rámci politiky Severnej dimenzie.<sup>77</sup> Oznámenie potvrdzuje už spomenutý fakt, že Severný ľadový oceán zahŕňa okrem oblastí patriacich do vnútroštátnej jurisdikcie aj oblasti, ktoré sú súčasťou otvoreného mora a morského dna pod správou Medzinárodnej organizácie pre morské dno. Uvedené oznámenie rovnako potvrdzuje, že obrovské morské a pevninské plochy arktického regiónu sú životne dôležitou a zraniteľnou súčasťou environmentálneho a klimatického systému Zeme. Teploty arktického ovzdušia sa v porovnaní s celosvetovým prie-

<sup>74</sup> Bližšie pozri The Barents Euro-Arctic Council. In: *European Investment Bank (EIB)* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/framework/barents\\_euro\\_arctic\\_council.htm](http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/framework/barents_euro_arctic_council.htm).

<sup>75</sup> Bližšie pozri EU Arctic Policy. In: *European External Action Service* [online]. 2016-06-15 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://eeas.europa.eu/topics/eu-arctic-policy/418/eu-arctic-policy\\_en](https://eeas.europa.eu/topics/eu-arctic-policy/418/eu-arctic-policy_en).

<sup>76</sup> Bližšie pozri *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: The European Union and the Arctic Region* [2008-11-20]. COM (2008) 763 final.

<sup>77</sup> Severná dimenzia predstavuje spoločnú politiku štyroch partnerov – Európskej únie, Islandu, Nórska a Ruska a podporuje stabilitu, prosperitu a udržateľný rast.



merom zvyšujú dvojnásobne.<sup>78</sup> Morská ľadová pokrývka, snehová pokrývka a permafrost sa rapídne znižujú, a tým spúšťajú mechanizmy spätnej väzby, ktoré urýchľujú globálne otepľovanie. Zrýchlené zmenšovanie ľadovej pokrývky Grónska by prudko a výrazne zvýšilo úroveň morskej hladiny. Politiky Európskej únie v takých oblastiach, ako sú životné prostredie, zmena klímy, energetika, výskum, doprava a rybné hospodárstvo, majú na Arktídu priamy vplyv. Základným predpokladom integrovanej námornej politiky Európskej únie je, že každá morská oblasť je jedinečná a vyžaduje si individuálnu pozornosť, s cieľom zabezpečiť rovnováhu pri jej využívaní udržateľným spôsobom.

V duchu oznámenia, vzhľadom na úlohu zmeny klímy ako „násobiteľa hrozieb“, Komisia a Vysoký predstaviteľ pre spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku zdôraznili, že environmentálne zmeny menia geostrategickú dynamiku v Arktíde, čo môže mať následky na medzinárodnú stabilitu a európske bezpečnostné záujmy a vyžaduje si rozvoj politiky Európskej únie zameranej na Arktídu.<sup>79</sup> Vo všeobecnosti budú mať výzvy a príležitosti týkajúce sa Arktídy značné následky na život budúcich generácií európskych občanov. Európska únia sa musí nimi nevyhnutne zaoberať koordinovaným a systematickým spôsobom v spolupráci s arktickými štátmi, územiami a ostatnými zainteresovanými stranami. V danom oznámení sa stanovujú záujmy Európskej únie a navrhujú opatrenia určené jej členským štátom a inštitúciám v rámci troch hlavných cieľov politiky, ktorými sú *ochrana a zachovanie Arktídy v súlade s jej obyvateľstvom, podpora udržateľného využívania zdrojov a prispievanie k posilnenej multilaterálnej správe Arktídy*. Arktickú politiku Európskej únie ďalej mapuje *Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade, Rozvoj politiky Európskej únie voči arktickej oblasti: pokrok od roku 2008 a ďalšie kroky*.<sup>80</sup> V tomto dokumente Komisia zhodnotila pokrok pri dosahovaní cieľov stanovených v Oznámení Komisie Európskemu parlamentu a Rade, Európska únia a arktický región. Ostatným dokumentom modifikujúcim politiku Európskej únie v Arktíde je *Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade, Integrovaná politika Európskej únie pre*

<sup>78</sup> Zistenie Arktickej rady (2005), potvrdené neskoršími meraniami.

<sup>79</sup> Bližšie pozri *Zmena klímy a medzinárodná bezpečnosť* [2008-03-14], spoločný politický dokument pre Európsku radu zo 14. marca 2008.

<sup>80</sup> Bližšie pozri *Joint Communication to the European Parliament and the Council: Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: Progress since 2008 and Next Steps* (SWD (2012) 182 final; SWD (2012) 183 final) [2012-06-26]. JOIN (2012) 19 final.

Arktídu (2016).<sup>81</sup> V duchu uvedeného oznámenia rezonuje fakt, že v roku 2014 Rada a Európsky parlament požiadali Komisiu a Vysokú predstaviteľku Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, aby vypracovali integrovanú politiku pre záležitosti týkajúce sa Arktídy a koherentnejší rámec pre opatrenia Európskej únie a programy financovania. V reakcii na uvedenú žiadosť sa navrhuje integrovaná politika Európskej únie pre Arktídu v troch prioritných oblastiach, ktorými sú *zmena klímy a ochrana životného prostredia Arktídy, udržateľný rozvoj v oblasti Arktídy a v jej okolí, medzinárodná spolupráca v otázkach súvisiacich s Arktídou*. K Arktíde sa vyjadril i Európsky parlament, ktorý v roku 2011 prijal *Uznesenie Európskeho parlamentu z 20. januára 2011 o udržateľnej politike Európskej únie na Ďalekom severe*.<sup>82</sup> Predmetné uznesenie sa zaoberá otázkami, ako sú námorná doprava, riadenie prírodných zdrojov, zmena klímy, znečistenie životného prostredia, udržateľný sociálno-ekonomický rozvoj a správa Arktídy, pričom zdôrazňuje potrebu jednotnej, koordinovanej politiky Európskej únie pre arktický región, v ktorej sa jasne vymedzia priority Európskej únie a potenciálne výzvy, a zároveň aj stratégia.

Z inštitucionálneho hľadiska je pre priestor Arktídy dôležitá i *Medzinárodná námorná organizácia* (anglicky International Maritime Organization, anglická skratka IMO). Táto univerzálna medzinárodná organizácia podporuje aplikáciu Jamajského dohovoru i ďalších súvisiacich noriem medzinárodného morského práva v praxi všeobecne i v priestore Arktídy. Medzinárodná námorná organizácia vznikla na základe *Dohovoru o založení Medzinárodnej námornej konzultatívnej organizácie* (1948) ako Medzinárodná námorná konzultatívna organizácia, známa pod skratkou IMCO (anglicky International Maritime Consultative Organization). Uvedený dohovor nadobudol platnosť v roku 1958. V roku 1982 došlo k zmene názvu organizácie do súčasnej podoby. Medzinárodná námorná organizácia je špecializovanou organizáciou pridruženou k Organizácii Spojených národov, pričom je významnou medzinárodnou vládnu organizáciou zabezpečujúcou spoluprácu medzi štátmi v oblastiach bezpečnosti námornej plavby (vrátane koordinácie aktivít štátov v oblasti boja proti pirátstvu), prevencie pred znečistením mora loďami a odstraňovania prekážok pre služby v rámci námornej plavby. Do jej kompetencie patrí aj zvolávanie medzinárodných námorných konferencií a pripravo-

<sup>81</sup> Bližšie pozri *Joint Communication to the European Parliament and the Council: An Integrated European Union Policy for the Arctic* [2016-04-27]. JOIN (2016) 21 final.

<sup>82</sup> Bližšie pozri *European Parliament Resolution of 20 January 2011 on a Sustainable EU Policy for the High North* [2011-01-20]. 2009/2214 (INI).

vane medzinárodných námorných dohovorov. Medzinárodná námorná organizácia využíva v oblastiach námornej bezpečnosti, námorného obchodu a ochrany životného prostredia v mori viac ako 60 nástrojov. Ide spravidla o dohovory staršieho dáta ako Jamajský dohovor, ktoré sú priebežne menené a dopĺňané. Medzi najdôležitejšie patria *Medzinárodný dohovor o bezpečnosti ľudského života na mori* (1914, anglická skratka SOLAS),<sup>83</sup> *Medzinárodný dohovor o zabránení znečisťovaniu z lodí* (1973, anglická skratka MARPOL),<sup>84</sup> zmenený v roku 1978, *Medzinárodný dohovor o normách výcviku, kvalifikácie a strážnej služby námorníkov* (1978, anglická skratka STCW)<sup>85</sup> a *Dohovor o medzinárodných pravidlách na zabránenie zrážkam na mori* (1972, anglická skratka COLREG).<sup>86</sup> V súčasnosti sa Medzinárodná námorná organizácia zameriava na aktualizáciu platnej a prípravu novej legislatívy a dohliada na jej ratifikáciu všetkými členskými štátmi. Do jej pôsobnosti spadá tiež kontrola dodržiavania platných predpisov zo strany členských štátov.<sup>87</sup> Z pohľadu právneho režimu Arktídy je najaktuálnejšou normou Medzinárodnej námornej organizácie *Medzinárodný kódex pre lode, ktoré pôsobia v polárnych vodách* (2015, anglická skratka Polar Code, slovensky Polárny kódex), nadväzujúci na Medzinárodný dohovor o bezpečnosti ľudského života na mori a na Medzinárodný dohovor o zabránení znečisťovaniu z lodí. Polárny kódex, ktorý by mal vstúpiť do platnosti 1. januára 2017, predstavuje historický míľnik v organizácii práce smerujúcej k ochrane lodí a osôb na ich palube, a to ako námorníkov a cestujúcich v drsnom prostredí v morských vodách obklopujúcich oba póly.

Stratégiu Polárneho kódexu nebolo duplikovať existujúce normy v oblastiach medzinárodnej bezpečnosti námornej dopravy, prevencie znečisťovania mora a školenia námorníkov, ale skôr rozvíjať ďalšie opatrenia na zmiernenie zvýšeného rizika činností v polárnych oblastiach.

<sup>83</sup> Bližšie pozri *International Convention for the Safety of Life at Sea* [1914-01-20]. 1184 UNTS 278.

<sup>84</sup> Bližšie pozri *International Convention for the Prevention of Pollution from Ships* [1973-11-02]. 1340 UNTS 184.

<sup>85</sup> Bližšie pozri *International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW)* [1978-07-07]. In: *International Maritime Organization* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-\(STCW\).aspx](http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-(STCW).aspx).

<sup>86</sup> Bližšie pozri *Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea* [1972-10-20]. 1050 UNTS 16.

<sup>87</sup> Bližšie pozri VALUCH, J., M. RIŠOVÁ a R. SEMAN. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 189-190. ISBN 978-80-7400-368-4.

S prihliadnutím na spomínaný Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve, najmä na článok 234 o ochrane morského životného prostredia, pracovná skupina, ktorá tvorila Polárny kódex, skúmala a inšpirovala sa praxou a vnútroštátnymi právnymi režimami platiacimi v oblasti kanadskej Arktídy, ruskej Sibíri a v priestore Baltického mora (fínsko-švédske normy).<sup>88</sup>

Z inštitucionálneho hľadiska sú pre priestor Arktídy zaujímavé i medzinárodné súdne a arbitrážne orgány, ktoré je možné využiť pre riešenie sporov v oblasti Arktídy. Jamajský dohovor okrem horeuvedených úprav vytvoril i niekoľko mechanizmov riešenia sporov v oblasti medzinárodného morského práva. V článku 284 a Prílohe V uvedený dohovor predpokladá osobitné *zmierovacie konanie*. Súčasne zakotvuje i možnosť *arbitrážneho konania*, pričom vytvára dva druhy rozhodcovských orgánov: *arbitrážny orgán pre spory o výklad a aplikáciu morského práva* podľa Prílohy VII dohovoru a *osobitné rozhodcovské tribunály pre špeciálne otázky morského práva* podľa Prílohy VIII dohovoru. Osobitné rozhodcovské tribunály je možné podľa Prílohy VIII dohovoru vytvoriť pre *rybolov, ochranu a uchovanie morského prostredia, vedecký výskum mora, plavbu po mori vrátane znečisťovania z lodí*. V roku 1996 bol na základe uvedeného dohovoru vytvorený i medzinárodný stály súdny orgán *Medzinárodný tribunál pre morské právo*<sup>89</sup> (anglicky International Tribunal on the Law of the Sea, anglická skratka ITLOS), ktorý rieši spory vznikajúce pri výklade a aplikácii Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve.<sup>90</sup> Prístup k tribunálu majú okrem štátov i medzinárodné úrady, organizácie, podniky i jednotlivci s pôsobnosťou v oblasti morského práva. Judikatúra uvedeného súdneho orgánu sa relatívne sľubne rozvíja.<sup>91</sup> Momentálne najaktuálnejším prípadom je prípad *Arctic Sunrise* (2015),<sup>92</sup> ktorý je lokalizovaný práve do priestoru Arktídy. Medzinárodný tribunál pre morské právo v rámci tohto prípadu koncom au-

<sup>88</sup> Bližšie pozri *IMO Polar Code Advisory* [online]. Houston: American Bureau of Shipping, 2016, s.2 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://ww2.eagle.org/content/dam/eagle/publications/2016/PolarCodeAdvisory\\_15239.pdf](http://ww2.eagle.org/content/dam/eagle/publications/2016/PolarCodeAdvisory_15239.pdf).

<sup>89</sup> The Tribunal. In: *ITLOS - International Tribunal for the Law of the Sea* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/en/the-tribunal/>.

<sup>90</sup> Bližšie pozri JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 292-293. ISBN 978-80-7380-559-3.

<sup>91</sup> Bližšie pozri ONDŘEJ, J. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 184-200. ISBN 80-86473-69-7.

<sup>92</sup> Bližšie pozri *Case of the "Arctic Sunrise" (Kingdom of the Netherlands v. Russian Federation)* [2013-11-22] [online]. International Tribunal for the Law of the Sea, 2013, No. 22 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/cases/list-of-cases/case-no-22/>.

gusta 2015 nariadil prepustenie holandskej lode Arctic Sunrise patriacej aktivistom organizácie Greenpeace a zvyšného počtu z 30 osôb, ktoré boli na palube. Uvedená loď bola aj s posádkou zadržaná v rámci ruskej výlučnej ekonomickej zóny v Pečorskom mori, keď sa pokúšala z ekologických dôvodov zabrániť ťažbe na ruskej vrtnej plošine Prirazlomnaja. Všetkých 30 členov posádky bolo pôvodne obvinených z pirátstva – trestaného podľa ruských zákonov až pätnástimi rokmi vo väzení. Predmetné obvinenia boli neskôr zmenené na obvinenia z „výtržníctva“. Členovia posádky boli prevezení pred súd do Murmanska a odsúdení na dva mesiace vo väzení. Následne boli presunutí na výkon trestu do väzenských zariadení v Petrohrade. Väčšina uvedených osôb bola prepustená ešte predtým, ako Medzinárodný tribunál pre morské právo vo veci rozhodol.<sup>93</sup>

Štáty si tradične riešia svoje spory v súvislosti s právnymi úpravami aplikovateľnými v priestore Arktídy aj pred *Medzinárodným súdnym dvorom*. Tento orgán riešil viacero sporov z oblasti medzinárodného morského práva, ako o tom svedčia prípady *Rybolov*<sup>94</sup> či *Severomorský kontinentálny šelf* (1969),<sup>95</sup> alebo z oblasti medzinárodnoprávnej ochrany životného prostredia v duchu prípadov *Jadrové testy v Tichomorí* (1974)<sup>96</sup> alebo *Veľrybárstvo v Antarktíde* (2014).<sup>97</sup> Prípady týkajúce sa priestoru Arktídy sa však v praxi Medzinárodného súdneho dvora zatiaľ neobjavili. Rovnaký potenciál riešiť spory v Arktíde má i *Súdny dvor Európskej únie*.<sup>98</sup> Prípady vzťahujúce sa na priestor Arktídy sa však v praxi Súdneho dvora Európskej únie rovnako zatiaľ neobjavili.

---

<sup>93</sup> Bližšie pozri ALLEN, C. H. ITLOS Orders Russia to Release ARCTIC SUNRISE and Its Greenpeace Protestors. In: *Opinio Juris* [online]. 2013-11-25 [cit. 2016-09-22]. ISSN 2326-0386. Dostupné na: <http://opiniojuris.org/2013/11/25/itlos-orders-russia-release-arctic-sunrise-greenpeace-protestors/>.

<sup>94</sup> Bližšie pozri *Case of the Fisheries (United Kingdom v. Norway)* [1951-12-18]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1951, s. 116-144.

<sup>95</sup> Bližšie pozri *Cases of the North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. the Netherlands)* [1969-02-20]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1969, s. 3 a nasl.

<sup>96</sup> Bližšie pozri *Case of Nuclear Tests (New Zealand v. France)* [1974-12-20]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1974, s. 457 a nasl.

<sup>97</sup> Bližšie pozri *Case of Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan: New Zealand Intervening)* [2014-03-31] [online]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 2014, s. 226-300 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=64&case=148&code=aj&p3=4>.

<sup>98</sup> Bližšie pozri KOIVUROVA, T., K. KOKKO, S. DUYCK, N. SELLHEIM a A. STEPIEN. *EU Competencies Affecting the Arctic* [online]. Brussels: European Parliament, Policy Department,

Pre ochranu práv domorodých (pôvodných) národov sú z inštitucionálneho hľadiska zaujímavé niektoré orgány Organizácie Spojených národov. Primárne je to *Stále fórum pre domorodé otázky* (anglicky Permanent Forum on Indigenous Issues, anglická skratka UNPFII) vytvorené Rezolúciou 2000/22 z 28. júla 2000<sup>99</sup> Hospodárskej a sociálnej rady Organizácie Spojených národov (ďalej len „Rada“). V uvedenom uznesení bol Stálemu fóru pre domorodé otázky daný mandát na „diskusiu o domorodých záležitostiach v rámci mandátu Rady týkajúcej sa hospodárskeho a sociálneho rozvoja, kultúry, životného prostredia, vzdelávania, zdravia a ľudských práv.“ Stále fórum poskytuje odborné poradenstvo a pripravuje odporúčania ohľadne domorodých otázok v systéme Organizácie Spojených národov prostredníctvom Rady. Zvyšuje tiež povedomie a podporuje integráciu a koordináciu príslušných aktivít v rámci systému Organizácie Spojených národov a pripravuje a šíri informácie o domorodých záležitostiach. Stále fórum sa skladá zo šestnástich nezávislých odborníkov s trojročným funkčným obdobím, s možnosťou znovuzvolenia alebo opätovného vymenovania na jedno ďalšie funkčné obdobie.<sup>100</sup> Ďalším orgánom je *Osobitný spravodajca pre práva domorodých národov* (anglicky Special Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples), ktorého vymenovala Komisia pre ľudské práva v roku 2001 v rámci systému tematických osobitných postupov (mechanizmov). Mandát Osobitného spravodajcu bol obnovený Komisiou Organizácie Spojených národov pre ľudské práva v roku 2004 a Radou Organizácie Spojených národov pre ľudské práva v roku 2007. Ide o *Rezolúciu 6/12 z 28. septembra 2007*. V súčasnosti je týmto spravodajcom profesor James S. Anaya z USA. Mandát Osobitného spravodajcu je široký a zahŕňa spoluprácu so Stálym fórom pre domorodé otázky, Mechanizmom expertov pre práva domoro-

---

2010, s. 17-19 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/433793/EXPO-AFET\\_ET\(2010\)433793\\_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/433793/EXPO-AFET_ET(2010)433793_EN.pdf).

<sup>99</sup> Bližšie pozri *Establishment of a Permanent Forum on Indigenous Issues* [2000-07-28]. UN Doc. E/2000/22.

<sup>100</sup> Osem členov je menovaných vládami štátov a osem ďalších je nominovaných priamo domorodými organizáciami podľa regiónov. Členovia nominovaní vládami sú volení Hospodárskou a sociálnou radou Organizácie Spojených národov v rámci piatich regionálnych zoskupení štátov bežne používaných v rámci Organizácie Spojených národov (Afrika, Ázia, Východná Európa, Latinská Amerika a Karibik, Západná Európa a ostatné štáty). Členovia nominovaní domorodými organizáciami sú menovaní prezidentom Hospodárskej a sociálnej rady Organizácie Spojených národov a predstavujú sedem spoločensko-kultúrnych oblastí s cieľom umožniť široké zastúpenie svetových domorodých národov. Regióny sú Afrika, Ázia, Stredná a južná Amerika a Karibik, Arktída, Stredná a východná Európa, Ruská federácia, Stredná Ázia a Zakaukazsko, Severná Amerika a Tichomorie, s jedným dodatočným rotujúcim členstvom medzi prvými tromi regiónmi.

dých národov, podporu implementácie Deklarácie o právach domorodých národov, prípravu správ na danú tému, komunikáciu so štátmi s cieľom zlepšiť postavenie domorodých národov a právomoc prijímať sťažnosti od domorodých jednotlivcov, ktorí majú pocit, že ich práva sú poškodené, a riešiť ich v spolupráci s dotknutými štátmi. Na základe *Rezolúcie 6/36 zo 14. decembra 2007* Rady Organizácie Spojených národov pre ľudské práva sa vytvoril ďalší nový orgán pre domorodé národy – *Mechanizmus expertov pre práva domorodých národov* (anglicky *Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples*). Jeho úlohou je pomáhať Rade Organizácie Spojených národov pre ľudské práva pri implementácii jej mandátu formou tematickej expertízy v oblasti práv domorodých národov spôsobom a formou požadovanou týmto orgánom. V nadväznosti na avizované miesta uvedených orgánov v rámci štruktúry orgánov Organizácie Spojených národov je ešte potrebné zopakovať, že činnosť týchto orgánov formálne zastrešujú *Hospodárska a sociálna rada Organizácie Spojených národov*, pod ktorej právomoc patrí Stále fórum pre domorodé otázky, a *Rada Organizácie Spojených národov pre ľudské práva* ako pomocný orgán *Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov*, pod ktorej právomoc patria *Mechanizmus expertov pre práva domorodých národov* a *Osobitný spravodajca pre práva domorodých národov*.

Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov iniciovalo i vznik viacerých finančných fondov vo vzťahu k aktivitám v prospech domorodých národov. V súčasnosti funguje *Trustový fond pre druhé medzinárodné desaťročie svetových domorodých národov* (anglicky *Trust Fund for the Second International Decade of the World's Indigenous Peoples*) iniciovaný v duchu *Rezolúcie Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov č. 59/174 z 30. decembra 2004*, a tiež *Dobrovoľný fond Organizácie Spojených národov pre domorodé populácie* (anglicky *United Nations Voluntary Fund for Indigenous Populations*) zriadený v súlade s *Rezolúciou Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov č. 40/131 z 13. decembra 1985*, s cieľom napomôcť zástupcom domorodých komúní a organizácií k účasti na rokovaní Pracovnej skupiny pre domorodé národy bývalej Subkomisie na zabránenie diskriminácii a ochranu menších (neskôr premenovanej na Subkomisiu na podporu a ochranu ľudských práv) tým, že im poskytne finančnú pomoc.

Prípadné spory týkajúce sa ochrany práv domorodých (pôvodných) národov v priestore Arktídy je možné viesť pred medzinárodnými súdmi a kvázi-súdmi orgánmi v oblasti ochrany ľudských práv. Lídrom v tomto smere je kvázi-súdny orgán *Výbor pre ľudské práva* vytvorený

*Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach* (1966). V rámci jeho judikatúry sa vyskytli viaceré prípady týkajúce sa ochrany práv domorodých (pôvodných) národov, ktoré žijú v priestore Arktídy. Prvým bol prípad *Kitok proti Švédsku* (č. 197/1985),<sup>101</sup> v rámci ktorého podal oznámenie Ivan Kitok, príslušník domorodého národa Samov (Laponcov). Podstata Kitokovej sťažnosti bola v tom, že menovanému, ktorý zdedil práva na chov sobov, pôdu a vodu v laponskej dedine Sörkaitum (táto dedina leží za severným polárnym kruhom), bola podľa švédskeho práva popretá možnosť výkonu spomenutých práv, pretože stratil pobyt, respektíve príslušnosť k dedine. Švédska legislatíva totiž delí Laponcov na tých, pre ktorých je chov sobov hlavným zdrojom príjmov, a na tých, ktorí sa živia inak. V uvedenom zmysle sa chov sobov vo Švédsku považuje za jeden z nevyhnutných predpokladov pre ochranu a zachovanie celej laponskej kultúry, preto prvá spomenutá skupina Laponcov požíva značnú podporu a ochranu (približne 2 500 osôb). Na druhej strane, tí Laponci, ktorí sa neživia tradičným spôsobom (15 tisíc až 20 tisíc osôb), nemajú podľa súčasných švédskych zákonov špeciálne práva, čo spôsobuje ich postupnú asimiláciu. Výbor pre ľudské práva v tejto veci prijal názor v roku 1988 a konštatoval, že nedošlo k porušeniu článku 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, avšak vyslovil vážne pochybnosti o niektorých ustanoveniach švédskej legislatívy, najmä ohľadom nevhodne reštriktívnej definície beneficiára menšinových práv, s tým, že pán Kitok by mal dostať možnosť chovať a obhospodarovať svoje soby, loviť a zaoberať sa rybolovom ako jeho predkovia.

V prípade *Ilmari Länsman a iní proti Fínsku* (č. 511/1992)<sup>102</sup> išlo o sťažnosť viacerých sťažovateľov laponského pôvodu v nadväznosti na ťažbu kameňa a jeho prepravu v oblasti hôr Etelä-Riutusvaara vo fínskom Laponsku. Hory Etelä-Riutusvaara sú obklopené oblasťou, kde sa miestni Laponci (Samiovia) zaoberajú chovom sobov. Sťažovateľ Ilmari Länsman, ďalší členovia Muotkatunturského výboru pre chov sobov (anglicky Muotkatunturi Herdsmen's Committee) a členovia miestnej komunity Angeli (anglicky The Angeli Local Community) namietali porušenie práva užívať vlastnú kultúru založenú na chove sobov v duchu článku 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach v dôsledku ťažby a prepravy kameňa v oblasti Etelä-Riutusvaara. Výbor

<sup>101</sup> Bližšie pozri *Ivan Kitok v. Sweden* [1988-07-27]. Communication No. 197/1985, UN Doc. CCPR/C/33/D/197/1985.

<sup>102</sup> Bližšie pozri *Ilmari Länsman et al. v. Finland* [1994-10-26]. Communication No. 511/1992, UN Doc. CCPR/C/52/D/511/1992.



pre ľudské práva v danej súvislosti nekonštatoval porušenie článku 27, uviedol však, že v prípade, ak by povolenia na ťažbu boli v budúcnosti rozšírené, došlo by k porušeniu článku 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

V prípade *Paadar a ostatní proti Fínsku* (č. 2102/2011)<sup>103</sup> sa skupina Laponcov (Samiov) sťažovala proti nariadeniu fínskych orgánov usmrtiť podstatnú časť stáda sobov, ktoré chovali. Podľa ich názoru dané nariadenie porušovalo článok 27, ale aj článok 26, článok 1 a článok 14 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. Výbor pre ľudské práva skúmal iba porušenie článkov 27 a 26, pričom v uvedenej súvislosti nekonštatoval porušenie oboch článkov z dôvodu, že nedokázal zväziť primeranosť redukcie stavu sobov. Výbor pre ľudské práva však uviedol, že aktivity podobného druhu, aj keď nepredstavujú porušenie článku 27 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, môžu narúšať kultúru Laponcov (Samiov).

## Záver

Priestor Arktídy nie je vo vede úplne presne definovaný. Ide najmä o oblasť trvale zaľadneného Severného ľadového oceánu. Podľa geografických a politologických prístupov sú súčasťou Arktídy i prilahlé pevninské územia. Arktídu je možné vymedziť ako oblasť rozprestierajúcu sa na sever od severného polárneho kruhu, teda od 66°33'55" severnej geografickej šírky. V tomto rozhraničení patria k Arktíde časti pevniny a ostrovov, ktoré spadajú do rámca priestoru severne od uvedenej hodnoty severnej geografickej šírky. V teórii v súvislosti s právnym statusom Arktídy historicky dlho rezonovala a do určitej miery stále rezonuje koncepcia, že priestor Arktídy sa delí na polárne sektory štátov v tvare nepravidelných, tzv. sférických trojuholníkov, ktorých základňa je prilahlá k územia štátu a vrchol je na severnom póle. K takémuto členeniu malo dôjsť na základe jednostranných právnych nárokov prilahlých štátov. Koncepcia arktických polárnych sektorov by sa mala týkať Ruska, Kanady, Nórska, Dánska a USA. Pri podrobnejšom skúmaní relevantnej literatúry z danej oblasti je však možné identifikovať informácie, že nárok na polárny sektor si aplikovali v skutočnosti iba dva štáty, a to bývalý Sovietsky zväz (dnes Ruská federácia) a Kanada, pričom ostatné zmienené štáty, naopak, koncepciu polárnych sektorov popierajú. V ostatnom ob-

---

<sup>103</sup> Bližšie pozri *Kalevi Paadar et al. v. Finland* [2014-03-26]. Communication No. 2102/2011, UN Doc. CCPR/C/110/D/2102/2011.

dobí sa v praxi uvedených štátov prejavuje tendencia úpravy režimu Severného ľadového oceánu ako kľúčovej časti Arktídy, najmä prostredníctvom aplikácie najnovších noriem medzinárodného morského práva. Vzhľadom na názorový posun v oblasti koncepcie sférických trojuholníkov a ratifikáciu najnovšej normy medzinárodného morského práva Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve (1982) zo strany väčšiny štátov sveta preto v súčasnosti už žiaden štát oblasť Severného ľadového oceánu nepovažuje za súčasť svojho štátneho územia, s výnimkou pobrežných vôd do vzdialenosti 12 morských míľ. V Deklarácii z Ilulissat (2008) uvedenú skutočnosť potvrdilo päť kľúčových arktických štátov (USA, Nórsko, Dánsko, Rusko a Kanada), kde deklarovali vôľu uplatňovať v priestore Arktídy medzinárodné morské právo, zmierlivo riešiť spory podľa jeho noriem, viesť o využívaní arktického regiónu bilaterálne rokovania, rešpektovať vedecké výskumy v tejto oblasti, klásť osobitný dôraz na ochranu arktického morského prostredia a spolupracovať v priestore Arktídy s medzinárodnými organizáciami aktívnymi v danom priestore – s Medzinárodnou námornou organizáciou, Arktickou radou a Euro-arktickou radou Barentsovho mora. Zvláštny medzinárodnoprávny štatút má súostrovie Špicbergy. V roku 1920 osem štátov (Veľká Británia, Francúzsko, USA, Nórsko, Dánsko, Švédsko, Holandsko a Japonsko) podpísalo v Paríži Dohodu o Špicbergoch, podľa ktorej uznali nórsku suverenitu nad ostrovmi, zároveň však zakotvili ich večnú neutralitu a slobodu prístupu k nim.

Súčasnú medzinárodnoprávnú úpravu, ktorá upravuje aj priestor Arktídy, je možné rozdeliť do niekoľkých skupín. Najširší záber aplikovateľnej právnej úpravy predstavujú spomenuté normy medzinárodného morského práva, ako aj s nimi súvisiace normy týkajúce sa medzinárodnej námornej dopravy. Širokú aplikovateľnosť majú i normy medzinárodného práva životného prostredia, ktoré sú uplatniteľné ako v morských priestoroch, tak i na prilahlej pevnine patriacej štátom. Na prilahlých pevninských oblastiach je taktiež možné aplikovať medzinárodnoprávne úpravy týkajúce sa ochrany práv domorodých národov. Prilahlé časti pevniny Arktídy majú, logicky, právny režim zakotvený vo vnútroštátnych normách prilahlých štátov. Problematikou vnútroštátnych úprav sme sa v štúdiu bližšie nezaoberali, vzhľadom na to, že presahuje rámec predloženej štúdie.

V priestore Arktídy sú aktívne i viaceré medzinárodné orgány a organizácie. Z inštitucionálneho hľadiska právny režim a aktivity štátov v Arktíde ovplyvňuje primárne medzinárodný orgán Arktická rada zalo-

žený v roku 1996 a zahŕňajúci najmä prilahlé štáty či zástupcov mimovládnych organizácií domorodých národov. Arktická rada je v podstate medzivládne fórum zamerané predovšetkým na spoluprácu členských štátov v oblastiach udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia. Ďalšími fórami, ktoré vyvíjajú aktivity v priestore Arktídy, sú Euro-arktická rada Barentsovho mora a Regionálna rada Barentsovho mora v rámci tzv. Euro-arktického regiónu Barentsovho mora. Uvedené fóra majú, rovnako ako Arktická rada, najmä ekologický záber činnosti. Spolupráca v Euro-arktickom regióne Barentsovho mora sa začala v roku 1993, kedy päť európskych severských krajín (Dánsko, Fínsko, Švédsko, Nórsko, Island), Ruská federácia a Európska komisia podpísali Deklaráciu o založení Euro-arktíckej rady Barentsovho mora. Špecifickú politiku vo vzťahu k Arktíde vytvorila aj Európska únia, ktorá podporuje spoluprácu v Arktíde a pomáha riešiť potreby, ktorým daný región čelí. V danom duchu prijala Európska únia viacero dokumentov sekundárneho práva Európskej únie, v rámci ktorých venuje v priestore Arktídy pozornosť osobitne otázkam, ako sú námorná doprava, riadenie prírodných zdrojov, zmena klímy, ochrana životného prostredia, udržateľný sociálno-ekonomický rozvoj a správa Arktídy. Aktívna v regióne je i Medzinárodná námorná organizácia, a to predovšetkým reguláciou plavby a ochrany životného prostredia v regióne Arktídy. Dôležitú úlohu v regióne zohrávajú i Komisia pre hranice kontinentálneho šelfu, ktorá rieši nároky štátov na kontinentálny šelf, a Medzinárodná organizácia pre morské dno, spravujúca dno a podzemie šírého mora. Obe inštitúcie boli vytvorené na základe Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve. Problémy v priestore Arktídy je možné riešiť i prostredníctvom medzinárodných arbitrážnych orgánov, medzinárodných súdnych orgánov a medzinárodných kvázi-súdnych orgánov s pôsobnosťou v oblasti medzinárodnoprávných noriem aplikovateľných v priestore Arktídy. Aktívne v tomto smere sú najmä Medzinárodný tribunál pre morské právo či Výbor pre ľudské práva. Osobitnú úlohu v regióne môžu zohrávať i orgány zaoberajúce sa ochranou práv domorodých (pôvodných) národov Organizácie Spojených národov, ako sú napríklad Stále fórum pre domorodé otázky, Osobitný spravodajca pre práva domorodých národov či Mechanizmus expertov pre práva domorodých národov.

Existujúca medzinárodnoprávna úprava a inštitucionálne zabezpečenie jej vykonávania prostredníctvom celého radu medzinárodných orgánov a organizácií vytvárajú v súčasnosti relatívne solídny priestor pre riešenie problémov Arktídy. Podľa profesora Ištoka vývoj v Arktíde

v blízkej budúcnosti ukáže, či sú zainteresovaní aktéri schopní spolupracovať pri prijímaní dohôd týkajúcich sa predmetného regiónu a jeho využívania, alebo či pôjdu cestou konfrontácie.<sup>104</sup> V danej súvislosti je potrebné vysloviť názor, že v záujme medzinárodného spoločenstva je zachovanie mieru v regióne a jeho mierové využívanie. Väčšina štátov v regióne preukázala schopnosť konštruktívnej spolupráce v uvedenej oblasti.

### Zoznam bibliografických odkazov

*Adoption of the Paris Agreement* [2015-12-12] UN Doc. FCCC/CP/2015/L.9/Rev.1.

*Agreement between the Government of the Russian Federation and Government of the Kingdom of Norway concerning Cooperation on the Combatment of Oil Pollution in the Barents Sea* [1994-04-28].

*Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks* [1995-08-04]. 2167 UNTS 88.

*Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic* [2011-05-12] [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07\\_Nuuk\\_2011\\_SAR\\_Search\\_and\\_Rescue\\_Agreement\\_signed\\_EN\\_FR\\_RU.PDF](https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/531/EDOCS-3661-v1-ACMMDK07_Nuuk_2011_SAR_Search_and_Rescue_Agreement_signed_EN_FR_RU.PDF).

*Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic* [2013-05-15] [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/529/EDOCS-2068-v1-ACMMSE08\\_KIRUNA\\_2013\\_agreement\\_on\\_oil\\_pollution\\_preparedness\\_and\\_response\\_signedAppendices\\_Original\\_130510.PDF](https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/529/EDOCS-2068-v1-ACMMSE08_KIRUNA_2013_agreement_on_oil_pollution_preparedness_and_response_signedAppendices_Original_130510.PDF).

*Agreement on the Conservation of Polar Bears* [1973-11-15]. In: *IUCN/SSC Polar Bear Specialist Group* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://pbsg.npolar.no/en/agreements/agreement\\_1973.html](http://pbsg.npolar.no/en/agreements/agreement_1973.html).

---

<sup>104</sup> Bližšie pozri IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis: Prírodné vedy: Folia geographica* 19. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 109. ISSN 1336-6157.

- Agreement Relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982* [1994-07-28]. UN Doc. A/RES/48/263.
- ALLEN, C. H. ITLOS Orders Russia to Release ARCTIC SUNRISE and Its Greenpeace Protestors. In: *Opinio Juris* [online]. 2013-11-25 [cit. 2016-09-22]. ISSN 2326-0386. Dostupné na: <http://opiniojuris.org/2013/11/25/itlos-orders-russia-release-arctic-sunrise-greenpeace-protestors/>.
- ANAYA, S. J. *Indigenous Peoples in International Law*. 2<sup>nd</sup> ed. New York: Oxford University Press, 2004. 396 s. ISBN 978-0-19-517350-5.
- Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.arctic-council.org/index.php/en/>.
- Barents Euro-Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.beac.st/en>.
- Barents Working Groups and Activities. In: *Barents Euro-Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.beac.st/en/Working-Groups>.
- Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal* [1989-03-22]. 1673 UNTS 126.
- Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta)* [1985-06-03]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1985, s. 13-58.
- Case of Nuclear Tests (New Zealand v. France)* [1974-12-20]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1974, s. 457-478.
- Case of the "Arctic Sunrise" (Kingdom of the Netherlands v. Russian Federation)* [2013-11-22] [online]. International Tribunal for the Law of the Sea, 2013, No. 22 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/cases/list-of-cases/case-no-22/>.
- Case of the Fisheries (United Kingdom v. Norway)* [1951-12-18]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1951, s. 116-144.
- Case of Whaling in the Antarctic (Australia v. Japan: New Zealand Intervening)* [2014-03-31] [online]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 2014, s. 226-300 [cit.

2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&k=64&case=148&code=aj&p3=4>.

*Cases of the North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany v. Denmark; Federal Republic of Germany v. the Netherlands)* [1969-02-20]. International Court of Justice, Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders, 1969, s. 3-56.

Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS). In: *United Nations* [online]. 2013-09-18 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.un.org/depts/los/clcs\\_new/clcs\\_home.htm](http://www.un.org/depts/los/clcs_new/clcs_home.htm).

*Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: The European Union and the Arctic Region* [2008-11-20]. COM (2008) 763 final.

Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-east Atlantic [1992-09-22]. In: *OSPAR Commission* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.ospar.org/convention>.

*Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation* [1988-03-10]. 1678 UNTS 201.

*Convention on Biological Diversity* [1992-06-05]. 31 ILM 818.

*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* [1973-03-03]. 993 UNTS 243.

*Convention on Long-range Transboundary Air Pollution* [1979-11-13]. 18 ILM 1442.

*Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea* [1972-10-20]. 1050 UNTS 16.

*Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment* [1972-06-16]. UN Doc. A/Conf.48/14/Rev.1; 11 ILM 1416.

*Declaration on the Establishment of the Arctic Council* [1996-09-19] [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00\\_Ottawa\\_1996\\_Founding\\_Declaration.PDF](https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/85/EDOCS-1752-v2-ACMMCA00_Ottawa_1996_Founding_Declaration.PDF).

*Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar)* [2012-03-14] [online]. Judgement of the International Tribunal for the Law of the Sea, 2012, No. 16 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na:

- [https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case\\_no\\_16/C16\\_Judgment\\_14\\_03\\_2012\\_rev.pdf](https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf).
- Doha Amendment to the Kyoto Protocol* [2012-12-08]. UN Doc. C.N.718. 2012.TREATIES-XXVII.7.c.
- DUROVÁ, K. Arktída: Vedci predpovedajú úplný kolaps oceánskeho ľadovca v roku 2016. In: *Priatel'ia Zeme – CEPA* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://cepa.priateliazeme.sk/informacie/zo-sveta/934-arktida-vedci-predpovedaju-uplny-kolaps-oceanskeho-advca-v-roku-2016>.
- Establishment of a Permanent Forum on Indigenous Issues* [2000-07-28]. UN Doc. E/2000/22.
- EU Arctic Policy. In: *European External Action Service* [online]. 2016-06-15 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [https://eeas.europa.eu/topics/eu-arctic-policy/418/eu-arctic-policy\\_en](https://eeas.europa.eu/topics/eu-arctic-policy/418/eu-arctic-policy_en).
- European Parliament Resolution of 20 January 2011 on a Sustainable EU Policy for the High North* [2011-01-20]. 2009/2214 (INI).
- GEORGESCU, I. *Arctic Geopolitics-time for a New Regime*. Nice: Institut Europeen des Hautes Etudes Internationales, 2010. 107 s.
- HARRIS, D. *Cases and Materials on International Law*. 7<sup>th</sup> ed. London: Sweet & Maxwell, 2010. 941 s. ISBN 978-1-84703-278-2.
- HOŘEJŠOVÁ, T., B. JANSKÝ, V. VLKOVÁ HINGAROVÁ a J. ŠÍR. *Význam arktické oblasti v mezinárodních vztazích pro zájmy ČR* [online]. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2010. 27 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.mzv.cz/file/625949/RM\\_03\\_02\\_10\\_Arktick%C3%A1\\_oblast.pdf](http://www.mzv.cz/file/625949/RM_03_02_10_Arktick%C3%A1_oblast.pdf).
- Ilmari Länsman et al. v. Finland* [1994-10-26]. Communication No. 511/1992, UN Doc. CCPR/C/52/D/511/1992.
- IMO Polar Code Advisory* [online]. Houston: American Bureau of Shipping, 2016. 63 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://ww2.eagle.org/content/dam/eagle/publications/2016/PolarCodeAdvisory\\_15239.pdf](http://ww2.eagle.org/content/dam/eagle/publications/2016/PolarCodeAdvisory_15239.pdf).
- Indigenous and Tribal Peoples Convention* [1989-06-27] [online]. 2016, C169 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/3ddb6d514.html>.

- Indigenous and Tribal Populations Convention* [1957-06-26] [online]. 2016, C107 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.refworld.org/docid/3ddb66804.html>.
- International Convention for the Prevention of Pollution from Ships* [1973-11-02]. 1340 UNTS 184.
- International Convention for the Safety of Life at Sea* [1914-01-20]. 1184 UNTS 278.
- International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers (STCW) [1978-07-07]. In: *International Maritime Organization* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-\(STCW\).aspx](http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-on-Standards-of-Training-Certification-and-Watchkeeping-for-Seafarers-(STCW).aspx).
- International Covenant on Civil and Political Rights* [1966-12-16].
- International Seabed Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://www.isa.org.jm/>.
- IŠTOK, R. Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis: Prírodné vedy: Folia geographica* 19. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2012, roč. 54, s. 93-109. ISSN 1336-6157.
- Ivan Kitok v. Sweden* [1988-07-27]. Communication No. 197/1985, UN Doc. CCPR/C/33/D/197/1985.
- JANKUV, J. Definícia pojmu domorodý národ v súčasnom medzinárodnom práve. *Právnik*. 1999, roč. 138, č. 8, s. 725-738. ISSN 0231-6625.
- JANKUV, J. Judikatúra medzinárodných arbitrážnych, súdnych a kvázisúdnych orgánov v oblasti ochrany práv domorodých (pôvodných) národov. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 3, s. 19-66 [cit. 2016-09-22]. ISSN 1339-5467. Dostupné na: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/03/SEI-2014-03-Studies-Jankuv-Juraj.pdf>.
- JANKUV, J. *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 316 s. ISBN 978-80-7380-210-3.
- JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, K. BLAŠKOVIČ, T. BUCHTA a D. ARBET. *Medzinárodné právo verejné: Druhá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 463 s. ISBN 978-80-7380-597-5.



JANKUV, J., D. LANTAJOVÁ, M. ŠMID a K. BLAŠKOVIČ. *Medzinárodné právo verejné: Prvá časť*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 319 s. ISBN 978-80-7380-559-3.

*Joint Communication to the European Parliament and the Council: An Integrated European Union Policy for the Arctic* [2016-04-27]. JOIN (2016) 21 final.

*Joint Communication to the European Parliament and the Council: Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: Progress since 2008 and Next Steps (SWD (2012) 182 final; SWD (2012) 183 final)* [2012-06-26]. JOIN (2012) 19 final.

*Kalevi Paadar et al. v. Finland* [2014-03-26]. Communication No. 2102/2011, UN Doc. CCPR/C/110/D/2102/2011.

KEUPP, M. M. Arctic Security, Sovereignty, and Rights of Utilization: Implications for the Northern Sea Route. In: M. M. KEUPP, ed. *The Northern Sea Route: A Comprehensive Analysis*. 1<sup>st</sup> ed. Wiesbaden: Springer Gabler, 2015, s. 21-38. ISBN 978-3-658-04080-2.

KIJEWSKI, T. Rywalizacja o surowce energetyczne w Arktyce. *Bezpieczeństwo narodowe*. 2009, nr 9-10, s. 272-288. ISSN 1896-4923.

KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné: Všeobecná a osobitná časť*. 2. doplň. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2011. 725 s. ISBN 978-80-8078-414-0.

KOIVUROVA, T., K. KOKKO, S. DUYCK, N. SELLHEIM a A. STEPIEN. *EU Competencies Affecting the Arctic* [online]. Brussels: European Parliament, Policy Department, 2010. 51 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/433793/EXPO-AFET\\_ET\(2010\)433793\\_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/433793/EXPO-AFET_ET(2010)433793_EN.pdf).

*Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change* [1997-12-11]. 37 ILM 22.

Members of the Barents Euro-Arctic Council. In: *Barents Euro-Arctic Council* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.beac.st/en/About/Members>.

MEYENHOFER, N. *Law, Climate Change and the Arctic Legal Governance of Climate Change Induced Risks in the Arctic Ecosystems* [online]. Lucerne: University of Lucerne, Faculty of Law, 2014. 497 s. [cit. 2016-

09-22]. Dostupné na: [http://edoc.zhbluzern.ch/unilu/ediss/unilu\\_diss\\_2014\\_003\\_meyenhofer\\_fulltext.pdf](http://edoc.zhbluzern.ch/unilu/ediss/unilu_diss_2014_003_meyenhofer_fulltext.pdf).

ONDŘEJ, J. *Právní režimy mezinárodních prostorů*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. 263 s. ISBN 80-86473-69-7.

*Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights* [1966-12-16].

PROELSS, A. a T. MÜLLER. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2008, Nr. 68, s. 651-687. ISSN 0044-2348.

*Rio Declaration on Environment and Development* [1992-06-13]. UN Doc. A/CONF.151/26 (vol. I); 31 ILM 874.

*Rules of Procedure of the Commission on the Limits of the Continental Shelf* [2008-04-17] [online]. United Nations Convention on the Law of the Sea, 2008, UN Doc. CLCS/40/Rev.1, 35 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/309/23/PDF/N0830923.pdf?OpenElement>.

*Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights* [1989-12-15].

Submissions, through the Secretary-General of the United Nations, to the Commission on the Limits of the Continental Shelf, Pursuant to Article 76, Paragraph 8, of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982. In: *United Nations* [online]. 2016-07-08 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.un.org/depts/los/clcs\\_new/commission\\_submissions.htm](http://www.un.org/depts/los/clcs_new/commission_submissions.htm).

*The Antarctic Treaty* [1959-12-01]. 402 UNTS 71.

The Barents Euro-Arctic Council. In: *European Investment Bank (EIB)* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/framework/barents\\_euro\\_arctic\\_council.htm](http://www.eib.org/projects/regions/eastern-neighbours/framework/barents_euro_arctic_council.htm).

*The Ilulissat Declaration* [2008-05-28] [online]. 2008. 2 s. [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: [http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat\\_Declaration.pdf](http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Ilulissat_Declaration.pdf).

The Tribunal. In: *ITLOS – International Tribunal for the Law of the Sea* [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <https://www.itlos.org/en/the-tribunal/>.

*Treaty between Norway, the United States of America, Denmark, France, Italy, Japan, the Netherlands, Great Britain and Ireland and the British Overseas Dominions and Sweden concerning Spitsbergen signed in Paris 9<sup>th</sup> February 1920* [1920-02-09] [online]. 2016 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://emeritus.lovddata.no/traktater/texte/tre-1920-0209-001.html#map0>.

TRENIN, D. a P. BAYEV. *The Arctic: A View from Moscow*. 1<sup>st</sup> ed. Moscow: Carnegie Moscow Center, 2010. 31 s. ISBN 978-5-905046-01-8 [in the Russian original ТРЕНИН, Д. и П. БАЕВ. *Арктика: Взгляд из Москвы*. 1. изд. Москва: Московский Центр Карнеги, 2010. 31 с. ISBN 978-5-905046-01-8].

*United Nations Convention on the Law of the Sea* [1982-12-10]. 1833 UNTS 3.

*United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples* [2007-09-13]. UN Doc. A/RES/61/295.

*United Nations Framework Convention on Climate Change* [1992-05-09]. 1771 UNTS 107.

VALUCH, J., M. RIŠOVÁ a R. SEMAN. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 378 s. ISBN 978-80-7400-368-4.

Working Groups. In: *Arctic Council* [online]. 2015-09-10 [cit. 2016-09-22]. Dostupné na: <http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/working-groups>.

*Zmena klímy a medzinárodná bezpečnosť* [2008-03-14].

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

Právnická fakulta  
Trnavská univerzita v Trnave  
Kollárova 10  
917 01 Trnava  
Slovenská republika  
[juraj.jankuv@gmail.com](mailto:juraj.jankuv@gmail.com)